

LIGET

2022-01
január

TARTALOMJEGYZÉK [XXXV. évfolyam 1. szám]

Fleck Zoltán MIRE JÓ A VITA?	4
Bacsák Dániel LÁTHATATLANOK [3]	10
Kiss Lajos András ÉRZELEM ÉS POLITIKA [2]	19
CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?	
Taizs Gergő EMBERNEK LÁTSZÓ	32
Inczédy Tamás CSAKNEM	34
Makó Ágnes FELKÖSZÖNTETLENÜL	38
Szalontai Erika NÉMASÁG	41
Csongor Andrea TUDATÁBAN VAGYOK	48
Gaál Norbert ALULJÁRÓZÁS	50
Szabó Attila KITARTÓ NAPLEMENTE	65
Kállai Katalin VAGY	67

Dobosi Bea LEFOLYÓTISZTÍTÓ	69
Nacsinák Gergely András ÜRES LAPOK	77
Lendvai Zalán FÉLELEM	83
Inczédy Tamás MI ÉS HOGYAN	85
Ács József KÉNYSZER	100

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Fleck Zoltán

MIRE JÓ A VITA?

2022-01-05 | ESSZÉ

Gyanús szavak

Bajban vagyunk a szavakkal. **Az előző részben** a részvételi demokrácia, sőt a részvételi alkotmányozás mellett érveltem, de ezek a fogalmak is tisztázást igényelnek. Mi a különbség a *deliberatív* (tanácskozó) és a népi alkotmányozás között? Az alkotmányosság és szabadság barátai sem mindig értik a különbséget, eleve

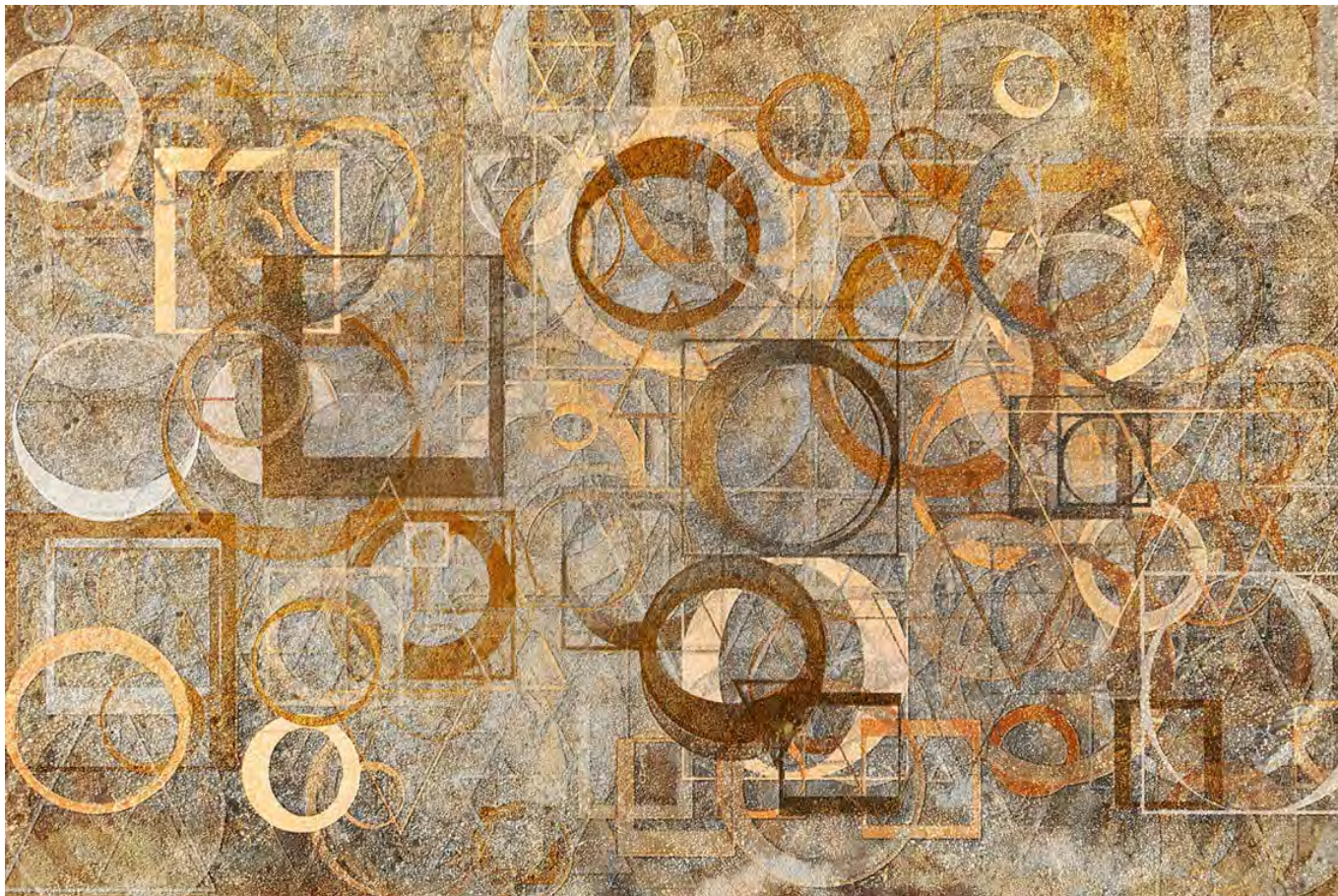
gyanúsak a 'nép' előtaggal kezdődő szavak. A gyanúra van is ok. Modern autokráciák sora próbálja a népszuverenitást újra a maga hasznára értelmezni a szabadság gondolatával és a gondolat szabadságával szemben.

A népi vagy populistá alkotmányosság a többségi logikát működtető autokraták kezében pusztá manipuláció. Ezért számos szabadságszerető demokrata a társadalmi részvételt a lehető legszűkebb területre szorítaná. Azon a területen azonban már valójában nincs semmi. Így aztán a bestia, az irracionálisra hajlamos tömeg megzabolázva, a szabadságok védve vannak. Mígnem a liberális formákat ügyesen a lényegük ellen fordító diktátorok meg nem csúfolják ezt a látszólagos biztonságot. Ekkor kiderül, hogy a jogállami intézmények, a szabadság garanciái törékenyek, nem védi őket a közösség akarata és belátása.

álruhája ismert álca

A liberalizmus klasszikus védelmezőinek egy része még ebben a nyilvánvalóan kudarcokkal terhes helyzetben is óva int a bestia kiszabadításától.

Hiszen a diktátor is mindig a népre hivatkozik. Sőt, ténylegesen képes előállítani a parlamenti többséget, nyerni tud népszavazásokat és manipulatív konzultációkat szervez. A demokrácia álruhája ismert álca. De a hatalom kizárólagos birtoklásának szándéka a jogállammal is ugyanezt teszi: megtartja a formákat és megcsúfolja a tartalmat. Ellenkezőjére fordítja a hatalom korlátozását szolgáló intézményeket. Papíron létezik például alkotmánybíróság, de soha nem képezi akadályát az autokrata akaratának. Hatásköreinek és személyzetének átalakításával tudatosan arra kalibrálták, hogy ezt az akaratot akkor is képes szolgálni, amikor az autokrata időlegesen elveszti a választásokat, hiszen a választások megrendezése szükségszerűen a demokrácia-dramaturgia része.

A szabadság barátainak, ha akarnak tenni valamit a jogállam és demokrácia érdekében, le kell győzniük idegenkedésüket a társadalmi részvétel eddig ki nem próbált változataival szemben. Azokban az államokban, ahol a társadalom nem szokhatott hozzá a demokratikus hatalomgyakorlás előnyeéhez, az ezt garantáló jogállam önmagában nem vonzó. Merő illúzió, hogy a korlátozott hatalom jogállami értékeivel tömegeket lehet az autokrata ellen fordítani. A társadalmi folyamatok félreismerése a liberalizmus súlyos korlátjává válik.

El lehet-e kerülni a populista veszélyt a jogállam részvételen alapuló demokratikus helyreállításának folyamatában? Határozottan igen. Csak be kell látni, hogy nem a részvétel a probléma.

Konzultáció vagy deliberáció

A demokrácia retorikája intenzíven működik a török, magyar, venezuelai populista autokraták esetében, ahol a végkifejlet mindig az, hogy a végrehajtó hatalom akaratát a többség támogatja, az ellenzők a demokrácia ellenségei és további vitának nincs helye. A közélet monopolizált, a média- és vélemény-pluralizmust politikai, jogi és gazdasági eszközökkel korlátozták. Ilyen körülmények között a primitíven manipulatív nemzeti konzultáció igazi célja, hogy kizárja a vitát. Ahogy a választás is csak színlelés a szólás, gyülekezés szabadsága, sokszínűség és az ezeket garantáló bírói függetlenség nélkül. Ezzel szemben az igazi állampolgári részvétel autonóm és dinamikus véleményhordozóknak tekinti a választókat, akikre nem csak a szavazás aktusában számít. Amikor a *deliberáció* kategóriáját alkalmazzuk az ilyen részvételi formákra, elismerjük, hogy bizalmatlanság övezi a néprészvétel, társadalmi részvétel fogalmát, különösen a jogállami intézmények, alkotmányosság ügyeiben. Mintha ez utóbbiak a demokrácia szükségszerű korlátai lennének, azzal szemben állnának. Valójában a demokrácia és a szabadság garanciái aligha választhatók el egymástól, egymást feltételezik.

régi sablonok

A deliberáció fogalmába Habermas nyomán beleértjük a szabad vitát, megbeszélést, racionális diskurzust egyenlő jogokkal rendelkező szabad polgárok között. Mindenkinek lehetősége van részt venni az ilyen vitákban, a vélemények számítanak, és csak az érvek ereje és nem más hatalmi megfontolás dönt. Csak az így szervezett racionális vita képes legitimitást teremteni egy modern, plurális társadalomban. Minden autokrata, a magyar is jól bevált régi sablonokat használ, hogy támogatást szerezzen. A nacionalizmus, az etnikai zártság, a vallási és törzsi logika *szubsztantív* alapú igazolásokkal tömi tele a nyilvánosságot, teremt folyamatos ellenségképet. A magyar alaptörvény és persze annak gyakorlata is ezekkel az eszközökkel akar elfogadottságot teremteni. Szükségszerűen kizárva a társadalomból azokat, akik nem azonosulnak értékeikkel, vagy rosszabb esetben eleve kívülállóként, ellenségként megjelöltek.

Ezzel a logikával szemben teljesen hatástalan egy nem kirekesztő, de hasonlóan tartalmi (szubsztantív) érvelés a jogegyenlőség, emberi jogok, méltóság, hatalommegosztás, korlátozott kormányzás értékei mellett. Bármilyen magasztosak is, ezek önmagukban nem teremtenek jelentős társadalmi támogatottságot a demokraták számára vagy ellenállást az autokratával szemben. Nincs számottevő tapasztalat jótékony hatásairól, nem látszanak egyértelműen a hétköznapi életben tapasztalható jótéteményeik. Még kapcsolódásuk a demokráciához is merő absztrakció. Ha nem így lenne, nem sikerült volna a liberális alkotmányosság elpusztítása. Újjáépítését tehát nem várhatjuk felülről, elfogadottságát csak társadalmi részvétel biztosíthatja. Különböző igazuk lesz a félelmet gerjesztőknek, akik a közjogi folyamatosság állandó megtörésével vagy polgárháborúval fenyegetnek. Hiszen a jogállam továbbra is üres forma marad.

A vita természete

A modern társadalmak sokszínűek, végtelen számú és változó identitások, értékek, történetek kavarnak, amelyek az alkotmányos berendezkedéstől védelmet igényelnek. A szuverén nép valójában arctalan, azonosíthatatlan és változékony; a kommunikáció, a szabad párbeszéd, az egyenlő felek között létrejött konszenzus ad formát neki. A szuverén nem egy nyelven beszél, de létezik közös akarata, amely a közös érdekek kölcsönös megértésére alapozódik. Az ilyesmi csak megbeszélés, tárgyalás, vita eredménye lehet.

súlyos feltételek

Az ilyen vitákban mindenki részt vehet, a politikai közösségnek mindenki egyenrangú tagja. A szabad, önkéntes részvételnek és a vélemények kifejtésének ugyanakkor súlyos feltételei vannak: a szabad hozzáférés az információkhoz, az ellenvélemények tolerálása, a civil társadalom valamilyen fokú szervezettsége. A közélet nyitottsága és befogadó jellege, a nyilvánosság viszonylagos torzítatlansága – ezeknek kell biztosítani a jogállamot. Ebben tehát könnyű lenne megegyezni: a résztvevők mindegyike különösebb erőfeszítés nélkül beláthatja, hogy akkor van esélye, hogy szabad vitában érvényesíthesse akarátát, kifejthesse nézeteit és hozzájáruljon a közakarat megfogalmazásához, ha a szabad vita feltételei biztosítottak.

Így a jogállam stabil helyreállítása csak akkor lehetséges, ha a népszuverenitást hajlandók a demokraták komolyan venni, és nem pusztán jelszóként vagy kinyilatkoztatásként ismételtetni.

folytatjuk

kép | shutterstock.com

Bacsák Dániel

A LÁTHATATLANOK 3.

2022-01-10 | ESSZÉ

„Nem biztos, hogy törvényes volt, és nem biztos, hogy a lakó érdekét szolgálta”

2010 decemberében, egy meglehetősen szürke és hideg napon jártam először Szentgotthárdon. Nem sokkal voltunk karácsony előtt, a fenyőfákat éppen megérkezésünkkel állították fel az intézmény dolgozói az osztályokon. Az egyetemi kutatási projekt keretében későbbi kollégám, mentorom és barátom, Marianna

vezetésével tettünk látogatást az akkor még fővárosi fenntartású Pszichiátriai Betegek Otthonában. Nem csupán a város és az intézet volt új számomra, a pszichiátriával mint tudománnyal, társadalmi jelenséggel és intézménnyel is ekkor találkoztam először. Az első találkozások általában mély nyomot hagynak az emberben – nem volt ez másképp ekkor sem.

*

2004-ben az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium „gondozási módszerek korszerűsítése” céljából kiírt pályázatának keretében az Otthonban létrehozta egy 10 férőhelyes Speciális Részleget, melynek célja hivatalosan az adaptációs nehézségekkel küzdő, deviáns magatartást tanúsító lakók számára intenzív terápia és felügyelet segítségével a beilleszkedés elősegítése, megkönnyítése volt. Az elhelyezésről a zárt részlegen és annak megszüntetéséről is a pszichiáter döntött, időtartamát 2-4 hónapban határozták meg, amit szintén a pszichiáter további 2 hónappal meghosszabbíthatott. A lakók csak felügyelet mellett hagyhatták el a részleget, heti két alkalommal egy-egy óra időtartamban találkozhattak lakótársaikkal, intézeti ruhát kellett viselniük, a felvehető költőpénzüket is korlátozták.

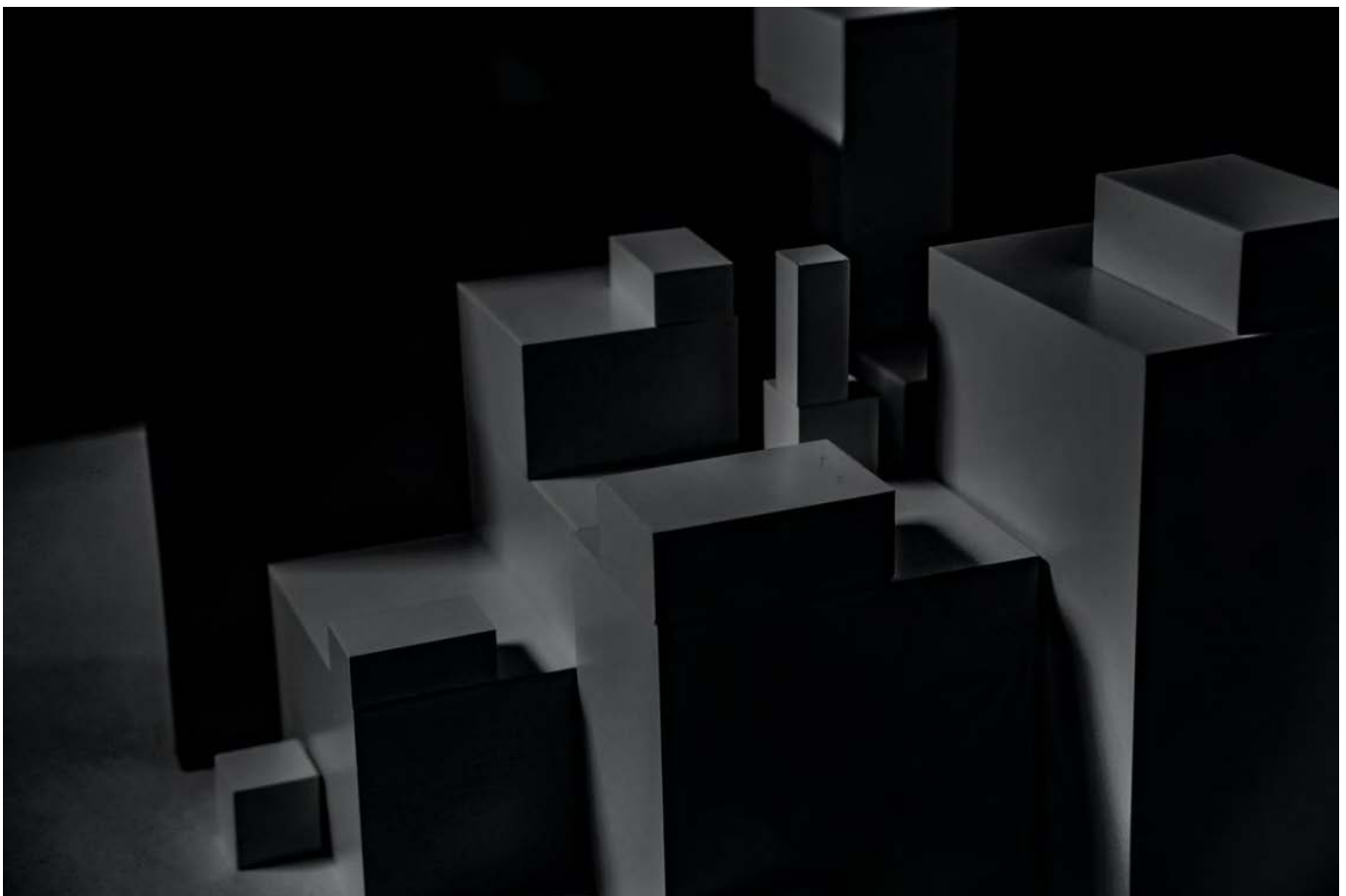
Újszerű gyakorlat

Hogy ez mennyiben „korszerűsítette” a „gondozási módszereket”, arról talán árulkodik, hogy Magyarország dél-nyugati határától nem messze már az 1970-es évek óta a zárt intézmények

megszüntetése és a korlátozásmentes pszichiátria volt az irányadó elv, ahogy az ezredfordulóra a legtöbb európai országban is. Nálunk mindeközben, uniós csatlakozásunk évében, költségvetési forrásból, innováció céljából mágneskártyával nyitható ajtókat és rácsos ablakokat szereltek fel, de nemcsak Szentgotthárdon, hanem több más intézetben is. Némi szarkazmussal mondhatjuk: valóban újszerű gyakorlat a beilleszkedést bezárással könnyíteni.

Az Otthonban tett 2010 decemberi látogatásunk során bebocsájtást nyertünk erre a Speciális Részlegre is. Zárt ajtó, sötét folyosó, intézeti ruhába öltöztetett, veszélyesnek címkézett pszichiátriai betegek, ahogy azt előzetesen elképzeltük olvasmány- és

filmélményeink alapján. Miközben óvatos kíváncsisággal szemléltük a betegeket, kísérőnket, Mariannát kis időre elhívták a részlegről, mi pedig egyedül maradtunk. Az iménti kíváncsiságunk egyre inkább aggodalomra váltott, elvégre – gondoltuk logikusan – nem véletlenül tartózkodnak itt, hét lakat alatt őrizve ezek az emberek. Gyöngyvér, egy kibontott hajú, tagbaszakadt beteg alighanem gyorsan felmérte szorult helyzetünket és ijedelmünket, amit hangos kacagással fogadott. Rémült voltam. A jelenet nem tarthatott tovább néhány percnél, talán csak pillanatoknál, Marianna visszaért és folytatta a körbevezetést, de én már biztosan tudtam, nem szeretnék ennél közelebbi kapcsolatba kerülni a pszichiátriával.

A részleget 2011-ben, az igazgatóváltást követően szüntették meg, miután 2009-ben egy ombudsmani vizsgálat során súlyos jogsértéseket állapított meg az állampolgári jogok országgyűlési biztosa. Jelentésében leírta, a részleg működése korlátozza a személyes szabadsághoz való jogot, a szabad mozgáshoz való jogot, a tulajdonhoz való jogot, az önrendelkezéshez való jogot, valamint ellentétes a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével is. Arra az ellentmondásra is felhívta a

figyelmet, hogy a Szociális Törvény szerint „a pszichiátriai betegek otthonába az a krónikus pszichiátriai beteg vehető fel, aki az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotú, akut gyógyintézeti kezelést nem igényel”, és ha időközben mégis, akkor a beteget kórházba *kell* szállítani, azaz a Speciális Részleg életre hívását a deviánsnak ítélt, időnként agresszív megnyilvánulásokat produkáló, veszélyeztető állapotú lakók elkülönített gondozásával indokolni nem lehetséges.

nem szükségszerű

Később jöttem csak rá, hogy a pszichiátria nem ezt jelenti, pontosabban nem szükségszerű, hogy ezt jelentse. Amitől azon a decemberi napon félttem a Speciális Részlegen, nem volt valós. Az ismeretlen mindig ijesztő, különösen, ha előítéletekkel bástyázzuk körbe magunkat, ha pedig a rendszer maga is stigmatizál, azt érezni a levegőben, látni a falakon, olvasni az arcokról. Gyöngyvér valójában semmilyen veszélyt nem jelentett ránk. Igaz, természetes volt, öblös hanggal, és kétségkívül nem a Házirend volt a kedvenc olvasmánya, de nem akart bántani senkit. Ellenben néhány évvel korábban tanúskodott egy szexuális bántalmazást elszenvedett betegtársa ügyében. Az elkövető történetesen egy ápoló volt.

Magyarországon (ahogy másutt a világon is) vannak a környezetükre vagy önmagukra időnként veszélyt jelentő pszichiátriai betegek és vannak gátlástalan ápolók, orvosok. Egy hatékonyan és jól működő rendszerben azonban egyikből sincsen túl sok. Utóbbiakat idejekorán kiszűrik, előbbieket pedig az igényeikhez és a szükségleteikhez legmegfelelőbb ellátásban részesítik, ami azonban a legritkább esetben jelenthet zárt részlegen töltött hosszú hónapokat.

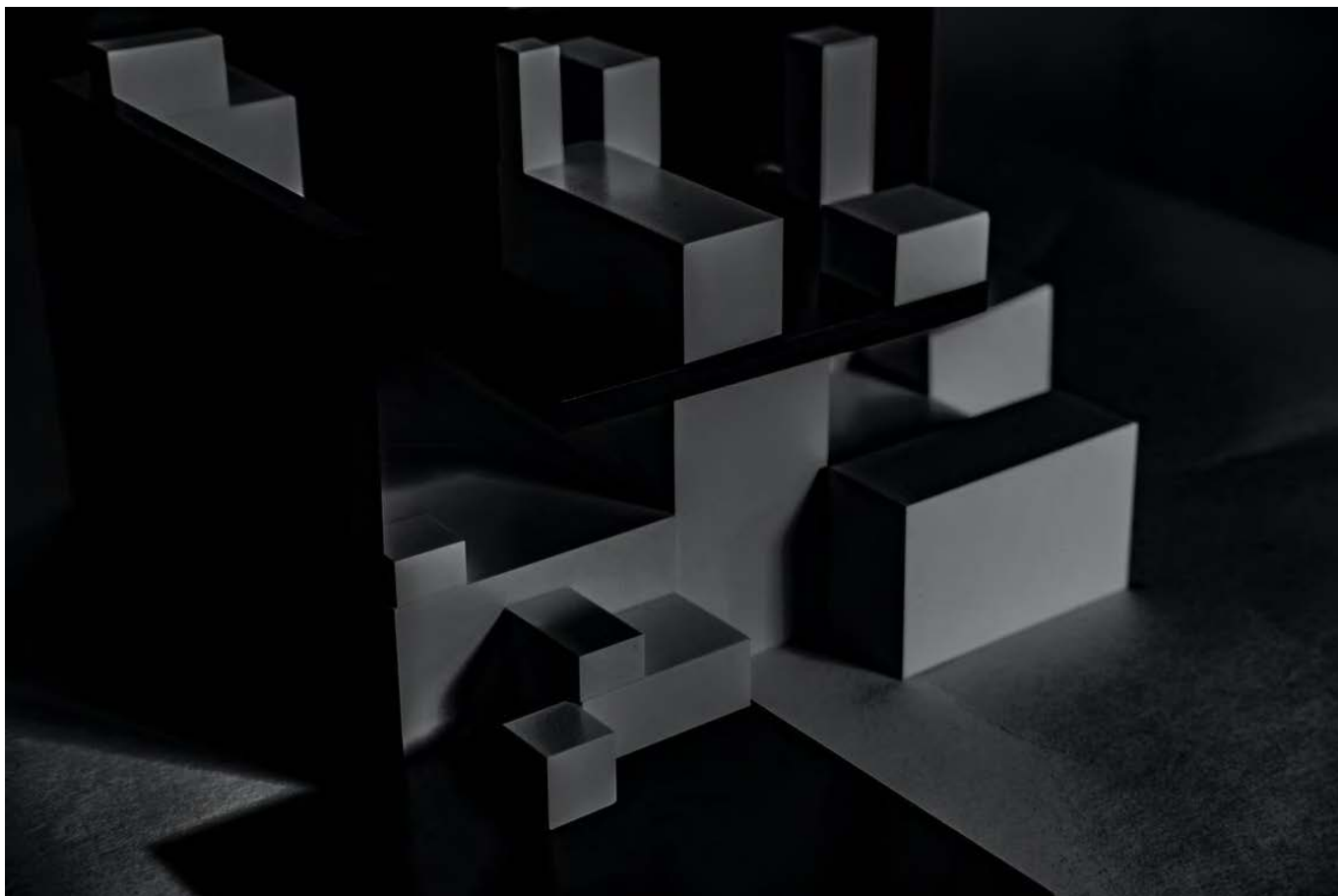
A „szoci” egyik középvezetője 2016-ban így emlékezett a Speciális Részlegre: „nem volt jobb irány, de hatékonyabb volt. Nem volt jobb irány, mert megbélyegző volt, illetve nem biztos, hogy törvényes volt, és nem biztos, hogy a lakó érdekét szolgálta.”

Az elkülönítők

A Speciális Részleg hét éven keresztül működött, megszüntetését követően az új igazgató – szimbolikus döntés – Terápiás Részleget alakított ki a helyén, egy kisebb és egy nagyobb csoportszobával, hangággal, terápiás és más szakemberek irodáival, köztük (később) az enyémmel. Ez lett az Otthonban ekkor különösen meghatározó szerepet betöltő művészetterápia bázisa, de még évek múltán is voltak lakók, akik félve nyitottak be. A „volt specrészleg”, ahogy a nővérek és a lakók hívták, nyomot hagyott a lelkekben.

Van azonban az Otthonnak egy, pontosabban négy egyforma helyisége is, melyeket nem csak a kollektív emlékezet őriz meg az utókornak, létüket ugyanis 1952 óta sem a rendszerváltások, sem a különböző igazgatói érák, sem a folyton változó korszellemekek nem fenyegették. Az elkülönítők.

Ezeket az alig néhány négyzetméteres fehérre meszelt szobákat – rácsos ablakkal, vasággal, hordozható árnyékszékkel, fából készült zárkaajtóval, rajta kémlelőnyílással – tette címszereplővé Hajnóczy Péter a Valóságban megjelent szociográfiájában, ötven évvel ezelőtt. Azóta legalább a hálós ágyak kikerültek a repertoárból. Az elkülönítők a régi dohánygyár épületének első és második emeletén, az osztályok legvégén helyezkednek el, mintegy állandó figyelmeztető jelként a lakók számára.

Annak okát, hogy az elkülönítőket nemcsak a régmúlt büntetőrezsímje idején, hanem az azt követő progresszívebb időszakokban is használták és használják mind a mai napig, a rendeletben szabályozott korlátozó intézkedések lehetőségében kell keresni. A jelenleg is hatályos jogszabály szerint, ha az ellátott a saját, vagy mások testi épségét, egészségét, életét veszélyezteti, de sürgős kórházi gyógykezelése nem indokolt, a kezelőorvos, ha ő nem tartózkodik az intézményben, az ügyeletes nővér vagy az osztályon szolgálatot teljesítő szakápoló elrendelheti valamelyik korlátozó intézkedést: a szükség esetén járó injekciót, a hevederrel rögzítést, a lekötést, valamint az elkülönítést. Az orvosnak utóbbi esetekben nem kevesebb mint 72 óránként, azaz háromnaponta van jelentési kötelezettsége.

Olyan ez, mint a pisztoly a színpadon. El fog sülni. Egy eleve diszfunkcionális ellátási formában, ami képtelen a kényszerűen ott tartózkodó ellátottak egyéni (terápiás és egyéb) szükségleteit kielégíteni, és amelyben elgyötört és/vagy alulképzett és/vagy agresszív dolgozók igyekeznek fenntartani a rendet, vagy legalább a rend törékeny látszatát, ott előbb-utóbb csattan a heveder és kattan a zár.

A lakóhelytől több száz kilométerre, egy határmenti pszichiátriai intézet régi épületének emeletén, annak is a legvégén. El lehet-e képzelni a világon magányosabb helyet ezeknél az elkülönítőknél? Lehetséges-e innen még messzebb lenni a társadalomtól?

De talán ezért is vannak, akik éppen ott érzik biztonságban magukat, és akik emiatt saját maguk kéri, hogy legalább éjszakánként zárják rájuk a vastag faajtót. Ilyen volt például Robi, a harmincas éveiben járó magas, erős fiatalember, akinek organikus pszichoszindrómája miatt gyakran voltak többnyire kiszámíthatatlan indulatkitörései, kivált, ha sok ember hangoskodott körülötte. Napközben ugyan legtöbbször kimerészkedett a saját elkülönítőjéből – nagyon szeretett televíziót nézni –, de ha rosszul érezte magát, vagy aludni kellett menni, ezt az alig néhány négyzetméteres helyiséget választotta menedékül.

„A legtöbb lakónak ez a végállomás, a Menedéke”

Az alcímbeli idézet az Otthon egyik lakójának „A menedék” című verséből való (*A lélek gyöngyhalászái – Válogatás szentgotthárdi pszichiátriai betegek írásaiból* című kötetet Takács Marianna szerkesztette, Literatura Medica Kiadó, 2012.) Kifejező. Az 1950-es években létrehozott elmeszociális otthonok valóban végállomásként funkcionálnak a hazai pszichiátriai ellátórendszerben, még ma is: a szentgotthárdi intézetben például évente 50-60 ellátott hal meg és eközben csupán 5-10 távozik valamilyen okból, ők általában egy másik intézménybe kerülnek át, csak néhányan térhetnek vissza saját lakókörnyezetükbe.

kívülről nézve

Az ellátottak többsége évtizedeket tölt ezekben az intézményekben, amit ugyanakkor aligha lehetne elviselni anélkül, hogy valóban otthonként, egyfajta menedékként tekintenek rá. Senki nem szeretne börtönben élni, és hazudnék, ha azt állítanám, ezeken a helyeken soha nincsen ok az öröme, a boldog pillanatokra, még ha azok kívülről nézve akár egészen abszurdnak is tűnnek – mint a nyugodt éjszaka a kulcsra zárt elkülönítőben.

William Tuke, az erkölcsi kezelés (moral treatment) úttörője 1796-ban Yorki Menedékhely (York Retreat) névvel hozta létre saját kis elmeegógyintézetét, amely példamutatóan humánus működésével azóta is mintául szolgál a kényszermentes pszichiátria hívei számára. A morális kezelés szemlélete az őrületet a modern civilizáció tünetének, a társadalom okozta stressz eredményének tekintette, gyakorlata pedig az emberi bánásmódon és a testi-lelki szükségletek kielégítésén alapult. E felfogás szerint a szerencsétlenül járt emberek személyre szabott bánásmódot érdemelnek, ami a problémáik megbeszélése mellett alkotótevékenységet, munkát, társaságot és nyugalmat jelent. A morális terápia fontos eleme volt a „semmi kényszer” („no restraint”) elve: Robert Gardener Hill például az általa vezetett Lincoln Azilumban a korlátozások számát az 1829. évi 1727-ről 1838-ra 0-ra csökkentette, miközben az intézetben kezelt betegek száma ugyanezen időszak alatt megduplázódott. Mindezt képzett felügyelői gárdával, munkaterápiával és nyugodt környezet megteremtésével érte el.

Ezek alapján úgy tűnik, a 21. századi Magyarországon a magunk menedékhelyeit sikerült ezzel teljesen ellentétesen a „minden kényszer” elve mentén létrehoznunk. Így eshetett meg, hogy egy zárt részleg kialakításáról őszintén azt gondolhatta a forrást biztosító pályázat kiírója és a pályázó is, hogy az a „gondozás korszerűsített módszere.”

Voltaképp ez attól függ, hogyan definiáljuk a korszerűséget.

folytatjuk

Az Otthon lakóinak nevét a szerző megváltoztatta.

A sorozat korábbi részei:

A láthatatlanok 1.

A láthatatlanok 2.

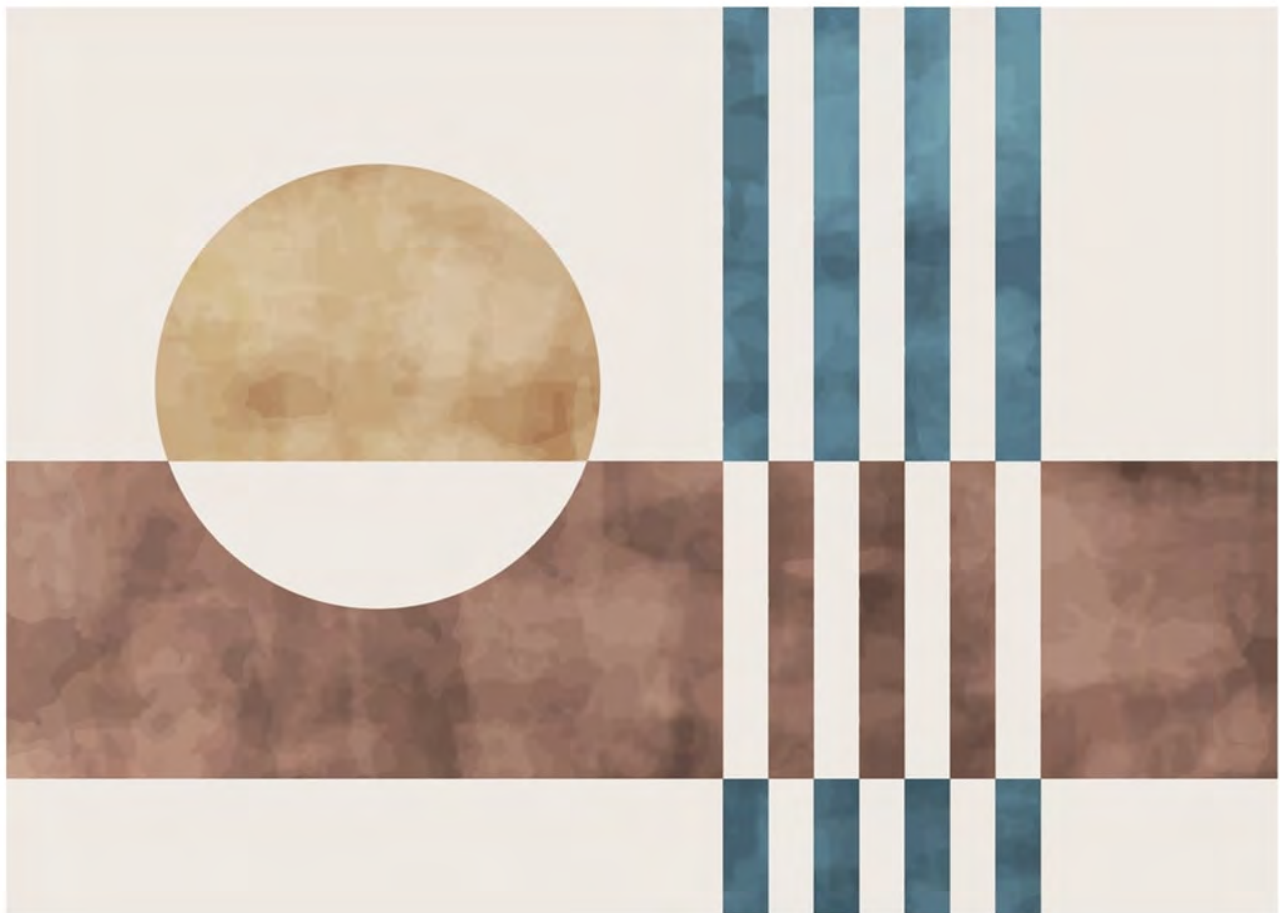
kép | Esther Jiao, unsplash.com

Kiss Lajos András

ÉRZELEM ÉS POLITIKA

EGY EMPATIKUS TÁRSADALOM LEHETŐSÉGÉRŐL (2.)

2022-01-23 | **ESSZÉ**

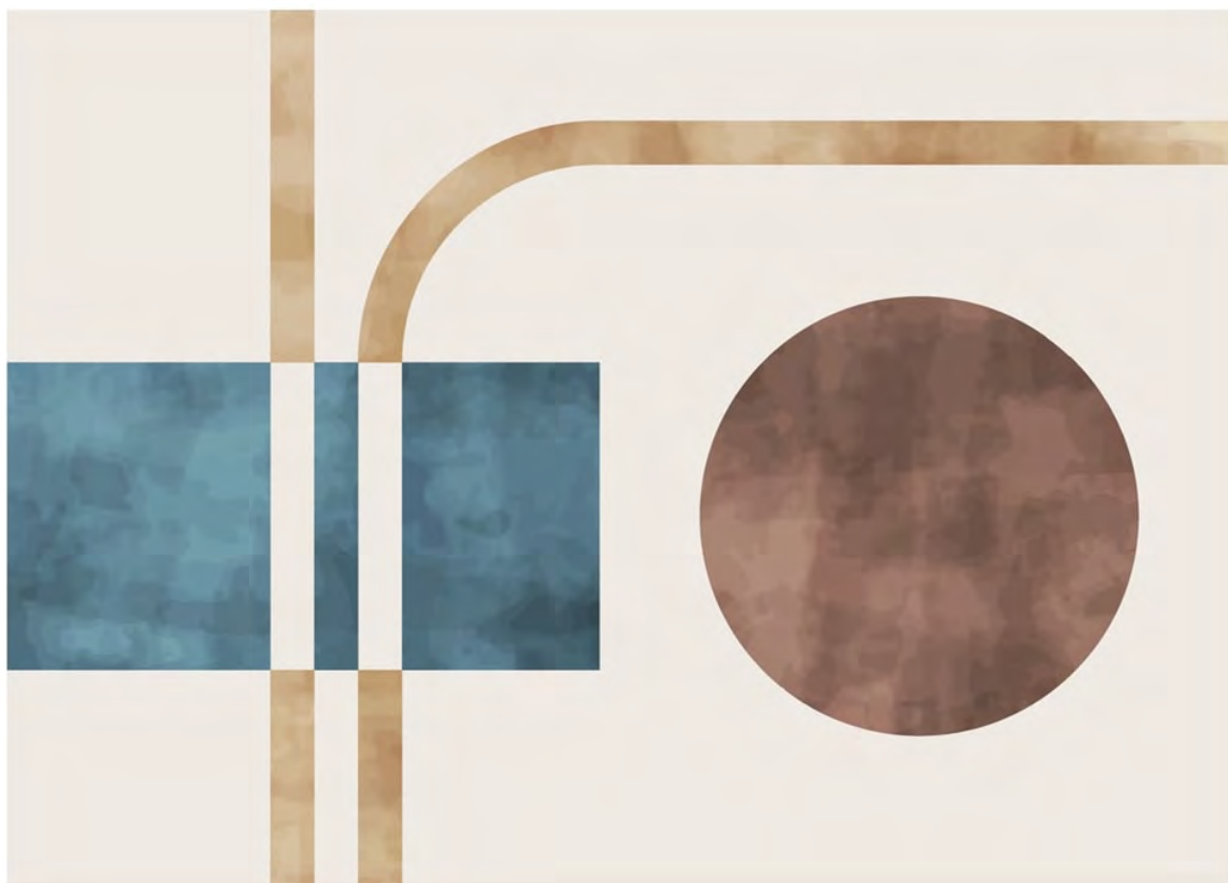

A huszadik század második felének szellemtudományi életében továbbra is kitüntetett szerep jut az ember értelmi és/vagy érzelmi orientációit elemző vitáknak. Ezek többsége ugyan nem kínál „megrázón eredeti” felismeréseket, hiszen a

korábról jól ismert álláspontok és érvelési módok születnek újjá. Az egzisztencialista irányzatok továbbra is e két emberi képesség kiegyensúlyozására törekednek. Velük ellentétben a kognitív-analitikus irányzatok jobbra az értelem elsőségét hangsúlyozzák, és olykor egyenesen a tudományosan igazolható megismerés útjában álló „zavaró tényezőként” határozzák meg az emóciókat. Az érzelmek ismeretelméleti szerepét kutató fiatal jenai filozófus, Benjamin C. Seyd is úgy látja, hogy a modernitás klasszikusainál az érzelmek – legalábbis mint az értelem riválisai – még fontos szerepet játszanak. Idővel azért változik a helyzet, hiszen az érzelmek fokozatosan erősödő „ellenségszerepbe” kényszerítése nem maradhatott következmények nélkül. A folyamat során leértékelődött az érzelmek erkölcsi jelentősége (a teljes marginalizálódásig). A leépülési/leépítési törekvések legszebb példáját a „racionális döntésemélet alaptételeiben” érhetjük tetten, állítja Seyd. ^[1]

érzelmi racionalitás

A szigorú ítéletet csak pontosításokkal fogadnám el. Tény, hogy az érzelmek bagatellizálása, illetve perifériára szorítása korunk egyik uralkodó szellemtudományi tendenciája, de arról sem feledkezhetünk meg, hogy mindkét „irányzatcsaládban” előfordulnak kivételek. Például a racionális döntésemélet egyik vezető teoretikusa, Jon Elster, kifejezetten pozitívan nyilatkozik az érzelmek ismeretelméleti és politikai szerepéről. *A társadalom fogaskerekei* című könyve egész fejezetet szentel az „érzelmi racionalitás” igazolásának. „Érzelmekből áll az élet. A harag, a szégyen, a rettegés, az öröm vagy a szerelem roppant erejű lelki állapot.” ^[2] Úgy éljük át ezeket, mint amivel nem tudunk szembeszállni. Egyiket sem mi választjuk, ezek tartanak bennünket hatalmukban. Az ember számára az érzelmileg semleges tapasztalatoknak – ha lennének egyáltalán ilyenek – nem volna értelmük. A filozófusok és társadalomtudósok többsége mégsem fordított elegendő figyelmet az érzelemre, mondja Elster. „Az érzelmeket gyakran az irracionalitás forrásának és a jól elrendezett élet akadályának tekintették, megfeledkezve arról, hogy érzelmek nélkül az élet rideg és – mint mondtam – értelmetlen lenne. Az érzelmek megértésében nem a társadalomtudományok segítenek, hanem a világirodalom vagy saját magunk.” ^[3] (Lényegében Martha Nussbaum is erre építi a maga érzelem- és politikaelméletét.)

Ugyanakkor számos példát találhatunk mindennek az ellenkezőjére: olykor pozitivistá irányultsággal a legkevésbé sem vádolható egzisztencialista életfilozófiai szemléletet képviselő társadalomtudósok fordulnak szembe az emberi döntések érzelmi meghatározottságával, és érvelnek a racionalizmus (szűkebb értelemben a *politikai* racionalizmus) kizárólagos értéke mellett. Így Hannah Arendt is.

Arendt álláspontjának megvilágításában sokat segíthet Judith Mohrmann *Az affektus és forradalom* című munkája, mert Arendtet folytatva erős kritikát fogalmaz meg minden olyan elképzeléssel szemben, amely megkísérli az érzelmeket és a politikát összekapcsolni. ^[4] „Leginkább Arendt téziséhez kívánok visszatérni, amely szerint a politika és az érzelmeink kölcsönösen megsemmisítik egymást. Arendt szerint a forradalom idején épp az erőteljes emóciók okozzák az események eszkalálódását. Az érzelmeink destabilizálják az aktuális helyzetet, s ez végül a forradalom bukásához vezet. A francia forradalom arendti analízise kimutatja, hogy a forradalomban a

részvét döntő – és ezzel együtt fatális – szerepet játszik.” [5] Arendt valóban úgy látja, hogy a részvét erősen szubjektív érzelm, és ebből következően esetleges történeti tartalmakkal rendelkezik. Elsőként világosan kell látnunk, hogy az érzelmek eredendően „politikátlanok”, hiszen mindig egy-egy konkrét szituációhoz kötődnek, és közvetlenül irányítják a cselekedeteket. Viszont a politikum legfontosabb ismertetőjegye, hogy a közérdek „szabályozott egyezkedéseken” keresztül realizálódik benne – ez eleve kizárja az érzelmeket ebből a szférából. Ha az emóciók mégis láthatóvá válnak a politika világában, akkor csak egy nem-demokratikus legitimációs stratégia részeként jelenhetnek meg.

Arendt történelmi példákkal igazolja a tézis igazságát. Szembeállítja az *amerikai függetlenségi háború* és a *nagy francia forradalom* eseményeit, illetve a történéseket mozgató szereplők eszmei-ideológiai elkötelezettségét. Az amerikai függetlenségi háború vezetőit és a mögöttük álló nagy politikai gondolkodókat a szabadságvágy, a jogállam megteremtése iránti elkötelezettség és erős gyakorlatiasság jellemezte, így minden cselekedetük leírható a politikai racionalitás fogalmaival. Amerikában a „nép” szó nem veszítette el a „sokaság jelentését, „(...) azt a végtelenül változatos tömeget, amelynek méltósága éppen sokféleségében van.” [6] Velük szemben a francia forradalmárokat a „közsabadság iránti szenvedély” mozgatta, ami végül a jakobinus diktatúra terrorjában a homogenizált nép, a *nyomorultak* nevében elkövetett erőszak igazolására szolgált. Mivel a francia forradalmárok számára az igazi tét a „(...) szenvedő tömegek felszabadítása és nem a nép egyenrangúvá tétele volt, nem lehetett kétséges, hogy a forradalom menete a szenvedésben rejlő erő felszabadításától, a hagymázás düh erejétől függ.” [7] A nép nyomorára alapozó politika legnagyobb problémája, hogy a sokaság idővel képes magára öltetni az „egység álarcát”, és a „(...) szenvedés valójában olyan hangulatokat, érzéseket és magatartásokat alakít ki, amelyek megtévesztően hasonlítanak a szolidaritásra (...)” [8]

**privát szférából a
közsférába**

Persze Arendt is elismeri, hogy az amerikai politikusoknak is voltak „személyes érzelmeik”, de ezek csak addig működtek, amíg a szereplők

átléptek a privát szférából a közszférába, mert ott már a racionális érdekegyeztetés szabályainak betartásán volt a hangsúly. „A lényeg az, hogy az amerikaiak tudták: a köz szabadsága abban áll, hogy az emberek részt vesznek a közügyekben, és hogy az ezekkel összefüggő tennivalók egyáltalában nem terhesek, hanem olyan boldogságérzéssel töltik el vállalóikat, amilyen sehol másutt nem jutna osztályrészükül.” [9]

Az érzelempolitika lényege, mondja Arendt, hogy az emóciók igazi lakóhelye, noha kapcsolatban vannak a gondolkodással, mégis a szív mélyén található. Az érzelmeket csak hiányosan lehet nyelvileg kifejezni, és a kívülálló nem győződhet meg igazságtartalmukról.

Lényegében ugyanezt írja Ludwig Wittgenstein is a *Filozófiai vizsgálódások* 93. paragrafusában: „Ha önmagamról azt mondom, hogy csak a saját példamból tudom, hogy mit jelent a 'fájdalom' szó – nem kell-e azt mondanom másokról is? És hogyan általánosíthatom ezt az *egyetlen* esetet ilyen felelőtlenül?” **[10]** Ha a saját fájdalmamról beszélek, az érzést kifejező hangsor a másik ember számára nem rendelkezik megfelelő „referenciával”. Úgy kell elképzelnünk, mondja Wittgenstein, mintha egy doboz vagy skatulya lenne a fejünk, s a benne lévő „érzelem-valamiket” csak mi látnánk, a többiek meg csak azt, ami éppen az ő fejükben van. „A skatulyában lévő dolog egyáltalán nem tartozik a nyelvjátékhoz; még csak úgy sem, mint *valami*: hiszen a doboz akár üres is lehetne. (...) Ez azt jelenti: ha az érzet kifejezés grammatikáját a 'tárgy és megjelölés' mintájára konstruáljuk, akkor a tárgy mint irreleváns kihullik a vizsgálódásból.” **[11]** Az érzelmeket nem lehet adekvát nyelvi formában sem kifejezni, sem pedig a velük kapcsolatos „kijelentéseket” ellenőrizni. „Mert az a tézis, hogy az érzelmek igazságértéke nem ellenőrizhető, épp a karteziánus tétel logikai fordítottja, hogy az érzelmeket nem lehet megcáfolni, következésképpen nem is lehet kételkedni bennük. Annak a kijelentésnek a logikai fordítottja, hogy az érzelmek nem lehetnek hamisak, ez egyúttal azt az állítást is magában foglalja, hogy nem is ellenőrizhetők. De ha valamivel kapcsolatban egyszerűen nem tévedhetek, akkor ez azt jelenti, hogy az igazságot sem mondhatom ki róla.” **[12]**

Tehát ha valami kivonja magát az igaz/hamis kijelentések diszkurzív játéka alól, akkor az szükségképpen a társadalmi nyilvánosság szféráján kívül reked. Ha elfogadjuk ezt az állítást – írja Arendt –, világosan láthatjuk, hogy a politika világában az érzelmeknek nem vesszük semmi hasznát. Ha az érzelmeket a „nyilvánosság elé tárják”, az inkább visszatetszést kelt a kívülálló megfigyelőkben. „Bármilyen mélyen átérezzenek is egy indítékot, ha közzéteszik és nyilvános szemlére bocsátják, nem a megértést ösztönzi, hanem gyanakvást kelt; ha ráhull a nyilvánosság fénye, megjelenik, sőt ragyog is, de ellentétben a szavakkal és tettekkel, amelyeknek már a léte is a megjelenésen múlik, a szavak és a tettek mögött húzódó indítékok lényege megsemmisül a megjelenés révén; ha az indítékok megjelennek, 'puszta látszatokká' válnak, melyek mögött megint más, végső indítékok bújhatnak meg, például a képmutatás és a megtévesztés vágya.” **[13]**

megtapasztalhatóság

Mint Arendt, Judith Mohrmann sem rejti véka alá szkepticizmusát, noha annyit elismer, hogy hiba a politikai filozófiában végbement „affektív fordulat” jelentőségét alábecsülni. Könyve első

fejezetében – részben Arendt nyomán – kísérletet tesz az emócióelméletekben rendre felbukkanó „terminológiai zűrzavar” tisztázására. Idézi, illetve kommentálja Ronald de Sousa *Az érzelmek racionalitása* című munkájában található fontos szövegrészletet, amely az „alapérzelmek lehetséges osztályozásait” mutatja be. A legtöbb gondolkodó egyfajta „atomisztikus eljárást” követ, azaz változó számú (négy, hat, tíz stb.) alapérzelmet gyűjt egy csokorba. Például Descartes a csodálatot, a szeretetet, a gyűlöletet, a vágyakozást, az örömet és a szomorúságot sorolta az alapérzelmek közé, noha – mondja de Sousa – Descartes ezeket a meglehetősen diffúz érzelmeket csak nagyon nehezen tudta „koherens érzelemelétté” összegyűjteni. Szerinte az effajta listák általában egy kategória alá sorolják a félelmet és a dühöt vagy a haragot, pedig az említett érzelmek tartalma korántsem tekinthető azonosnak. ^[14] Hogy az éppen szóban forgó elmélet *mit* tekint érzelemnek, az jobbára az elmélet megalkotójának kritériumrendszerétől függ. Még zavarosabb a kép, ha nemcsak egy-egy konkrét érzelmek tartalmára kérdezzük, hanem arra vagyunk kíváncsiak, hogy – általában az érzelmek szinonimájának tekintett – *affektus, emóció, atmoszféra, hangulat, hangoltság* fogalmait *ki* éppen *milyen* kritériumok alapján próbálja elkülöníteni. Ugyancsak érdekes kérdés, hogy miképpen keletkeznek az emóciók. Az agykutatók a fiziológiai-neurológiai meghatározottságot emelik ki, a pszichiáterek és a pszichológusok meg az emóciókat a fiziológiai és a tudatalatti folyamatok korrelációjának tekintik. Egy harmadik, leginkább a filozófiai munkákban megjelenő nézőpont az érzelmeket a *megtapasztalhatóság* felől értelmezi. Az emócióelméleti munkákban gyakran szembesülünk az *affektus* és az *emóció* megkülönböztetésével. „Jelenleg az affektusokon jobbára a nyers, kulturális, kognitív és személyes értelemben nem megfelelően feldolgozott intenzitásformát értik, míg az emóciót egy érzés nyelvileg is egyértelműen megfogalmazott formájával szokás azonosítani.” ^[15] Abban magam is egyetértek Judith Mohrmann következtetésével, hogy nem érdemes precíz különbségeket tenni az affektív jelenségek körébe sorolható emóciók, hangulatok, érzelmek és szenvedélyek között. Amikor emóciókról

vagy affektív jelenségekről beszélünk, ezek mind beletartoznak a fogalomkörbe. (Ugyanakkor vitatom, hogy a racionalitást és az érzelmeket pontosan el lehet határolni, és egymás ellenfogalmaiként kezelhetők. Sokkal inkább osztom Martha Nussbaum álláspontját, hogy az érzelmekek és a ráció – szerencsés esetben – nem kizárják, hanem erősítik egymást.)

A forradalom című könyvében Hannah Arendt is megkísérli az érzelmekhez kapcsolódó terminológia pontosítását. Az érzelem és az emóció fogalmait rendszerint ő is egymás szinonimájának tekinti, ugyanakkor különbséget tesz a sajnálat, az együttérzés, illetve a szolidaritás között. „(...) Rousseau emócióként vagy érzelmeként fedezte fel az együttérzést, s az együttérzés szenvedélyének megfelelő érzelem pedig természetesen a sajnálat.” Majd így folytatja: „Lehet, hogy az együttérzés a sajnálat elferdülése, de alternatívája a szolidaritás.” ^[16] A gyengék és az elesettek iránt érzett sajnálat csak az egyes ember személyes „érzelme”, ezzel szemben a szolidaritás

már túllép a privát szférán, és kollektív cselekvőerővé válik: „Mert a szolidaritás, mivel részesül az értelemben és ezért az általánosságban, képes fogalmilag értelmezni a sokaságot, s nemcsak egy osztály, egy nemzet vagy egy nép, hanem az egész emberiség sokaságát is.” [17] Kétségtelen, rendszerint a többi ember szenvedésének megtapasztalása „hozza mozgásba” a szolidaritást, de a kivitelezés feladatát már az értelem végzi el. A sajnálat, ellentétben a szolidaritással, szelektív: nem egyformán tekint a szerencsésre és a szerencsétlenre, az erősre és a gyengére, a gazdagra és a szegényre. Ráadásul sokak számára a sajnálat egyfajta identitás-fenntartó erő, mert „(...) ha nincs szerencsétlenség, a sajnálat sem létezhet, s ezért a sajnálat éppannyira érdekelt a boldogtalanság létezésében, mint a hatalomvágy a gyengeségben.” [18] Arendt tehát határozottan állítja, hogy a sajnálat érzése nem nélkülözi a paradox megnyilvánulásokat. Tetten érhető benne a másik ember szenvedésének fájdalmas megtapasztalása, ugyanakkor „(...) mivel érzés, élvezhető önmagáért, s ez szinte automatikusan kiváltó okának: mások szenvedésének dicsőítéshez vezet.” [19] Úgy véli, hogy különösebb nehézség nélkül elvégezhető egyfajta terminológiai pontosítás, vagyis a szolidaritás, az együttérzés és a sajnálat megfelelőképpen elhatárolható: „Terminológiai szempontból azt mondhatnánk, hogy a szolidaritás elv, amely inspirálja és irányítja a cselekvést, az együttérzés a szenvedélyek közé tartozik, a sajnálat pedig érzés.” [20] Arendt francia monográfusa, Jean-Claude Poizat is kitüntetett figyelmet szentel a sajnálat, az együttérzés és a szolidaritás Arendt-féle megkülönböztetésének. „Az együttérzés benyomulása a politika területére szükségképpen azt eredményezi, hogy egyszer csak olyan idegen elv jut be a közösségi térbe, amelynek valódi értelme rendszerint homályban marad. Mivel a sajnálat intim érzése közvetítés nélkül került át a közügyek világába, ott már nem képes megtalálni a maga helyét. S a zűrzavar, amit ez a nyilvánosság szférájába nem való elem okoz, minden későbbi katasztrófa első számú okozója lesz.” [21]

demokratikus/közösségi kapcsolat

Néhány évvel *A forradalom* című könyvének megjelenése előtt Arendt elnyerte „Hamburg szabad város Lessing-díját”, és a díj átvételekor *Embernek lenni sötét időben* –

Gondolatok Lessingről címmel nagy hatású előadást tartott a városban. [22] a hallgatóság emlékezetébe idézte Rousseau gondolatait, aki a modernitás hajnalán elsőként érvelt amellett, hogy az emberi természet lényege nem az észben, hanem az érzelemben rejlik. Az érzelmek között pedig a velünk született részvétet illeti meg az első hely. A részvét lényege abban a belső ellenkezésben érhető tetten, amellyel „embertársaink szenvedését” szemléljük. „Figyelemre méltó párhuzam, hogy Lessing leginkább az együttérző embert tartotta a legjobb embernek. Lessingnek azonban gondot okoz az együttérzés egalitárius karaktere – az a tény, mint maga is kiemelte, hogy *'valami részvéthez hasonló'* támad bennünk a gonosztevő iránt is. Rousseau-t ez nem zavarta. Az ő gondolataira támaszkodott a francia forradalom szelleme: a *fraternitét* az emberiség beteljesülésének tekintette. Másrészt Lessing a barátságot – amely éppolyan válogató, mint amilyen egalitárius a szenvedély – az igaz emberiség megnyilvánulására alkalmas középponti és kizárólagos jelenségnek tartotta.” [23] Arendt elfogadja, hogy a *részvétnak, az emberbaráti érzésnek* vagy más néven *testvériségnek* a „sötét időkben” (például a holokauszt idején) pozitív értéke is lehet. Ez azonban inkább a kivételek közé tartozik, hiszen az emberiség érzése „(...) nem vihető át olyanokra és nem sajátítható el olyanok által, akik nem tartoznak maguk is a páriák közé. Sem a részvét, sem a szenvedésben való tényleges osztozás nem elegendő.” [24] A Lessing által oly sokra értékelt barátság, a részvéttel ellentétben, szimmetrikus, és ebből következően demokratikus/közösségi kapcsolat. A barátsághoz nem elegendő az azonos szituációhoz tartozás – legyen ez jó vagy éppen rossz –, mert barátokat tudatosan választ az ember, mégpedig elsődlegesen az érintettek emberi minősége alapján. Arendt arra is utal, hogy az antik filozófusok – ellentétben a modernekkal – nem becsülték sokra a részvétet, és a félelemmel rokonították. Az együttérző ember rendszerint hajlamos a félelemre is. Ugyanis „(...) passzív jellege miatt mindkét érzelm lehetetlenné teszi a cselekvést.” [25] Arendt ugyan nem ért egyet ezzel, ahogy Cicero megjegyzésével sem: „*Mert aki sajnálkozik valakinek a balszerencsésén, az mások jó szerencsését is sajnálja tőlük.*” (*Tusculumi eszmecsere*k, III. 10). Viszont egy másik helyen, írja Arendt, Cicero nagyon közel kerül a lényeghez: „*De miért szánakozol inkább, ahelyett, hogy segítséget nyújtanál, ha módodban áll? Szánakozás nélkül nem lehetünk nagylelkűek?*” (i. m. IV. 26). [26] Az ember nem lehet annyira „alantas”, szól Arendt Cicero-kommentárja, hogy csak akkor

segítsen a másikon, ha a szenvedés látványa fájdalmat okoz neki. Avital Ronell az idézett arendti gondolatok érdekes interpretációs lehetőségét kínálja: Arendt számára a sajnálat és a részvét egyfajta bensővé tett „ökonómiai eszköz”, hogy ne a bonyolult, sok erőfeszítést és együttműködést megkövetelő politikai-kormányzati struktúrák kiépítése érdekében tegyünk lépéseket, hanem elégedjünk meg a lélek „ellustult belső igazságérzetével”. [27] Igaza lehet Ronellnek, mert Arendt valóban ragaszkodik ahhoz a meggyőződéséhez, hogy az élvezet, a fájdalom ösztönszerű megnyilvánulások, és minden, ami ösztönszerű, „(...) a némaság felé irányít, s hangot kiválthat ugyan, de beszédet nem, párbeszédet pedig semmiképp.” [28] A testvériségen alapuló humanizmus rendszerint már nem terjed ki azokra, akik nem tartoznak a „sértettek és a sérültek” közé. Ugyanakkor Arendt a felvilágosult racionalizmus „előkelő” hangnemével sem elégedett. „(...) a XVIII. század racionalizmusa és szentimentalizmusa csupán két aspektusa ugyanannak: egyaránt elvezethet ahhoz a túlzó lelkesültséghez, amelyben az egyén testvéri köteléket érez minden emberrel. Ez a racionalizmus és szentimentalizmus minden esetben pusztán lélektani pótlék, a láthatatlanság terére korlátozva és a közös, látható világ kárára.” [29] Számomra fontos kérdés, hogy tulajdonképpen hogyan értsük ezt a talányos mondatot. Ezek szerint Arendt nemcsak az érzelmekkel, de az ésszel sincs kibékülve? Az egyik lehetséges magyarázat talán az lehetne, hogy a szinte „vallásos érzületté” stilizált racionalizmus veszélyeire figyelmeztet. Valóban léteznek az ész „kilengései”, amelyek távlataikban legalább annyi veszélyt hordoznak magukban, mint az érzelem hisztérikus megnyilvánulásai. Szerinte sem az „emberi természet csodájára”, sem a testvériség érzéseire hivatkozás nem segít a világ gondjainak megoldásában. Sőt, ezek az érzelmek „(...) a láthatóság feltételei között ábrándképként foszlanak semmivé. A sértettek és a sérültek emberiségé soha egy perccel nem élte túl a megszabadulás óráját. Ez nem azt jelenti, hogy jelentéktelen volna, hanem tény, hogy a sérelmet és a sérülést elviselhetővé teszi; azt azonban igenis jelenti, hogy politikai értelemben tökéletesen irreleváns.” [30]

Arendt szerint tehát az ember érzelmi életének két, dichotóm szférája van. Ezek egyike a szűkre szabott, közvetlen és intim kapcsolatokat foglalja magában. A magánélet bensőséges világa ez, ahol az érzelmek jobbára szükségesek és hasznosak. Ezzel ellentétben a retorikai/politikai céloknak alárendelt, túláltalánosított érzelmek haszonnélküliek, sőt, kifejezetten veszélyesek. Arendt ugyanezt az álláspontot képviseli a „természetességel” kapcsolatban is. Ami természetes, az szükségképpen a biológiai meghatározottságnak alávetett, tehát hiányzik belőle a szabadság. „A politikai folyamatok pedig csak akkor tekinthetők a szabadság manifesztációjának, ha bennük nem a természeti szükségszerűség, hanem a tudatos emberi kooperáció valósul meg.” [31]

folytatjuk

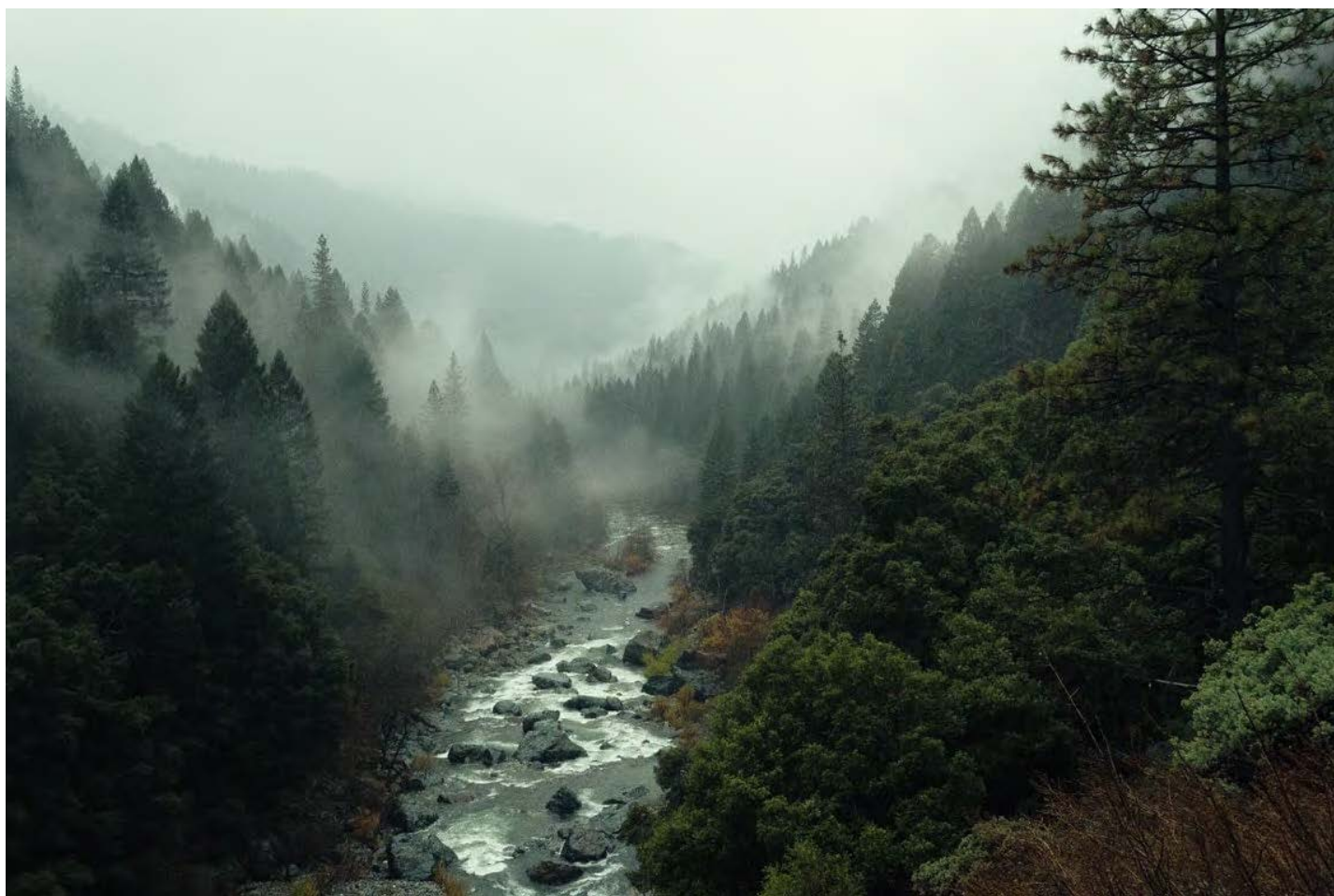
1. Seyd, Benjamin C.: „How does it feel?” Zur sozial-und gefühlstheoretischen Problematik einer heiklen Frage. *Berliner Debatte Initial*, 2013/3. 79. ↑
2. Elster, Jon. A *társadalom fogaskerekei*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. 67. Ford.: Helmich Zoltán és Szántó Zoltán ↑
3. I. m. 67. ↑
4. Mohrmann, Judith: *Affekt und Revolution*. Politisches Handeln nach Arendt und Kant. Campus Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 2015. ↑
5. I. m. 15. ↑
6. Arendt, Hanna *A forradalom*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1991. 120. Ford.: Pap Mária ↑
7. I. m. 144. ↑
8. I. m. 122. ↑
9. I. m. 156. ↑
10. Wittgenstein, Ludwig: *Filozófiai vizsgálódások*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1998. 150. Ford.: Neumer Katalin. ↑
11. I. m. 150. ↑
12. Mohrmann, i. m. 55. ↑
13. Arendt, i. m. 124. ↑
14. Vö. Mohrmann, i. m. 18-19. ↑
15. Mohrmann, i. m. 19. Joseph DeLeroux, a híres amerikai agykutató az emóciókat alapvetően testi megnyilvánulásoknak, illetve az agyban lejátszódó fiziológiai folyamatok eredményeinek tekinti. A tudatosított érzelmek pedig „az emocionális sütemény cukordíszei”. Lásd LeDoux, Joseph: *Das Netz der Gefühle*. Wie Emotionen entstehen. Carl Hanser Verlag, München-Wien, 1998. 325. Ford.: Friedrich Griese. ↑
16. Arendt, i. m. 114-115. ↑
17. I. m. 115. ↑
18. I. m. 115. ↑
19. I. m. 115. ↑
20. I. m. 115-116. ↑
21. Poizat, Jean-Claude: *Hannah Arendt*. Une introduction, Pocket/La Découverte, Paris, 2003. 133. ↑
22. Magyarul: Arendt, Hannah: *Embernek lenni sötét időkben*. Gondolatok Lessingről. *Holmi*, 2007. április, 407- 424. Ford.: Veres Máté ↑
23. I. m. 412-413. ↑
24. I. m. 414. ↑
25. I. m. 414. ↑
26. Marcus Tullius Cicero: *Tusculumi eszmecezerék*. Allprint, Budapest, 2004. Ford.: Vekerdi József ↑
27. Ronell, Avital: *Burnout der Autorität. Kojève, Kofman, Arendt*. Vittorio Klostermann GmbH, Frankfurt am Main, 2021. 118. ↑
28. Arendt, *Embernek lenni...*, 415. ↑
29. I. m. 415. ↑
30. I. m. 415. ↑
31. Mohrmann, i. m. 69-70. ↑

Taizs Gergő

EMBERNEK LÁTSZÓ

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-07 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, VERS

Reggelre úgyis elfelejtem, hogy mind egy
irányba tartunk, mondataink végét enyész-
pont jelzi. Habár működik a hiány
rendszer, osztályozza elvadult perceim,

nagy részéről mégsem tudok semmit.
Embernek látszó vággyal viaskodom,
hüllők tükrözik csendem kartondobozát.
Eközben a völgyben már eszközt
használó gerincesek. Koppanó kövek,
robbanómotorok, botokba oltott szándék.
Füst száll. Nem ilyenek képzeltem az erdőt.
(Amíg mosakszol a hóban, arcodra olvad
tekintetem. Mint a szél könnyű árnyéka,
begyűrűzik a fák közé, fölénk hajol
a hallgatás. Melléd fekszem a vadcsapásra,
közös nyomot formál ködös lélegzetünk.
Az évelő növényekkel áttelelhetünk,
mondod majd biztatón, és magunkra
gombolom a szaténnal bélelt éjszakát.)
Reggelre úgyis elfelejtem, hogy mindegy.
Embernek látszó tárgyjal üldözök madarat,
napfényt hazudok a tétova tájnak,
ruhátlan sodródó fotonokat.

kép | unsplash.com

Inczédy Tamás

CSAKNEM

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-03 | **CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA**

– Sziasztok! – kiáltotta Szalai a lakásba, miközben a kabátját fogásra akasztotta.

Szokás szerint nem érkezett válasz. A férfi a cipőtároló komódra rogyott, aztán nagy ügyel-bajjal kibogozta bakancsa fűzőjét.

A cipőtároló komód mellett volt egy kicsi asztal, azon vezetékes telefon. A készüléket ingyen adta a szolgáltató az internet és tévé előfizetési csomag mellé, a család egyáltalán nem használta. A férfi most először hallotta megcsörrenni. Összerezcent a hangtól.

Mióta kirúgták a cégtől, ahol egész felnőtt életét töltötte, csak pocsék félállásokat talált, fizetetlen túlórákkal és többnyire bejelentés nélkül. Egyik helyről a másikra rohant, és egyre gyakrabban érezte, hogy értelmetlen teendők szövevényes hálójába gabalyodott.

De Szalai soha nem panaszkodott, és a kirúgás óta is töretlen lelkesedéssel hangoztatta, hogy akinek sok a gondja, az nem engedheti meg magának a luxust, hogy ráadásul pesszimista legyen. És ezt komolyan gondolta. Így felkészületlenül érte

saját sóhaja, ami lelke legmélyéből szakadt fel:

– Mikor lesz már vége?!

varázslatos hatalom

A kirohanásra a sors mintha azonnal reagált volna: a telefoncsörgés egycsapásra abbamaradt. Szalai egy pillanatig úgy érezte, varázslatos hatalom birtokába jutott. Megbabonázva nézte az elnémult készüléket – úgy gubbasztott a kisasztalon, mint egy sértett állat. Szalainak ekkor az a baljós gondolata támadt, hogy iménti kérdése valójában hőbörgés volt saját sorsa ellen, hisz arra egyetlen válasz adható: mindennek halálunk pillanatában lesz vége. A férfi megütközött a gondolattól, hogy burkoltan ugyan, mégis őszintén saját halálát kívánta.

Mint aki tiltott területre tévedt, de nem akaródzott visszafordulni. Mert miféle tabu tilthatná, hogy feltegyünk magunknak egy ennyire jogos kérdést? Hiszen itt élünk ezen a bolygón, nap mint nap alaposan tervezzük életünket, annak biztos tudatában lótok-futunk, hogy hatunk az eseményekre, de közben nem foglalkozunk azzal, meddig tart ez az egész élet nevű jelenség. Pedig ha mást nem, legalább ezt mindenkinek saját magának kellene felügyelni.

Úgy érezte, sorsa fordulóponthoz ért, közel került ahhoz, hogy igazán a dolgok mélyébe lásson. Mintha az imént nem is a telefon hallgatott volna el, hanem két telefoncsörgés közt megállt az idő, hogy ő átgondolhassa, van-e értelme folytatni, végigcsinálni bármit.

Vadul mérlegelni vágyott, és eltökélte, hogy most azonnal rendet tesz, ítéletet hoz önmaga fölött. Próbálta felidézni, mit keres itt a Földön immár nagyon sokadik éve, és miféle szándékból teszi, amit tesz. De hiába futott neki többször, valahogy nem jutott eszébe.

A félig nyitott ajtón át a nappaliba kukucskált. Gyerekei arcát nem látta. Egyik a szőnyegen ücsörgött, a padlón szétteregetett házi feladata fölé görnyedve. Az okosabbik bezzeg már a fotelből bámulta a tévét. Most felesége lépett a nappaliba, karján stócnyi vasalt ruhát egyensúlyozott, és közben egy menthetetlenül ostoba slágert dúdolt.

A férfi az ajtóban állva eljátszott a gondolattal, hogy valójában nincs is ott, sőt sehol sincs, hogy már meghalt, és most szelleme nézi hajdani családját. Úgy vélte, nélküle is tökéletesen megvannak. Ez nagy nyugalommal töltötte el, ugyanakkor be kellett látnia, hogy szeretteire is értelmetlen teendők végeleáthatatlan sora várakozik, ahogyan valószínűleg mindenki másra.

– Visszaszívom! – kiáltotta.

Felesége értetlenül pillantott rá. Szalai a telefonra nézett, kezét a kagylóra tette, szinte simogatta, mint egy háziállatot. A készülék megcsörrent.

– Szalai lakás.

kép | Elena Koycheva, unsplash.com

Makó Ágnes

FELKÖSZÖNTETLENÜL

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-11 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, VERS

Megint nem köszöntött fel.
Tavaly sem.
Egy szót nem szólt,
egy sort sem írt.
Másodjára ez már tendencia,
szinte szokás.

Legutóbb valami kávézóban
semmitmondón mondta a semmit,
hogy jól van, csak sok a munka,
meg ilyenek.

Azóta egyszer sem beszéltünk,
nem hív,
én sem.
A találkozókát is kihagyta,
mindegy,
az ő dolga.
Nélküle is megtartjuk,
úgy teszünk, mintha teljes lenne a csapat.
Eleinte emlegettük,
aztán kikoptatta a bezúduló újdonságtömeg.

Azért legalább a születésnapomon
gondolhatna rám.
Adhatna egy apró, disszonáns jelet,
amit aztán
háromszázhatvanöt napig hallanék.

Persze nem tehet róla,
meghalt és kész,
nem tud hívni.
Nem az ő hibája,
hogy itt ülök felköszöntetlenül.

Gyanúsan hosszú ez a csend,
valódinak tűnik, véglegesnek,
mégsem hiszem el,
hogy nincs,
nem láttam a testet,

az a koporsó üres is lehetett.
Még van pár perc éjfélig,
várok.

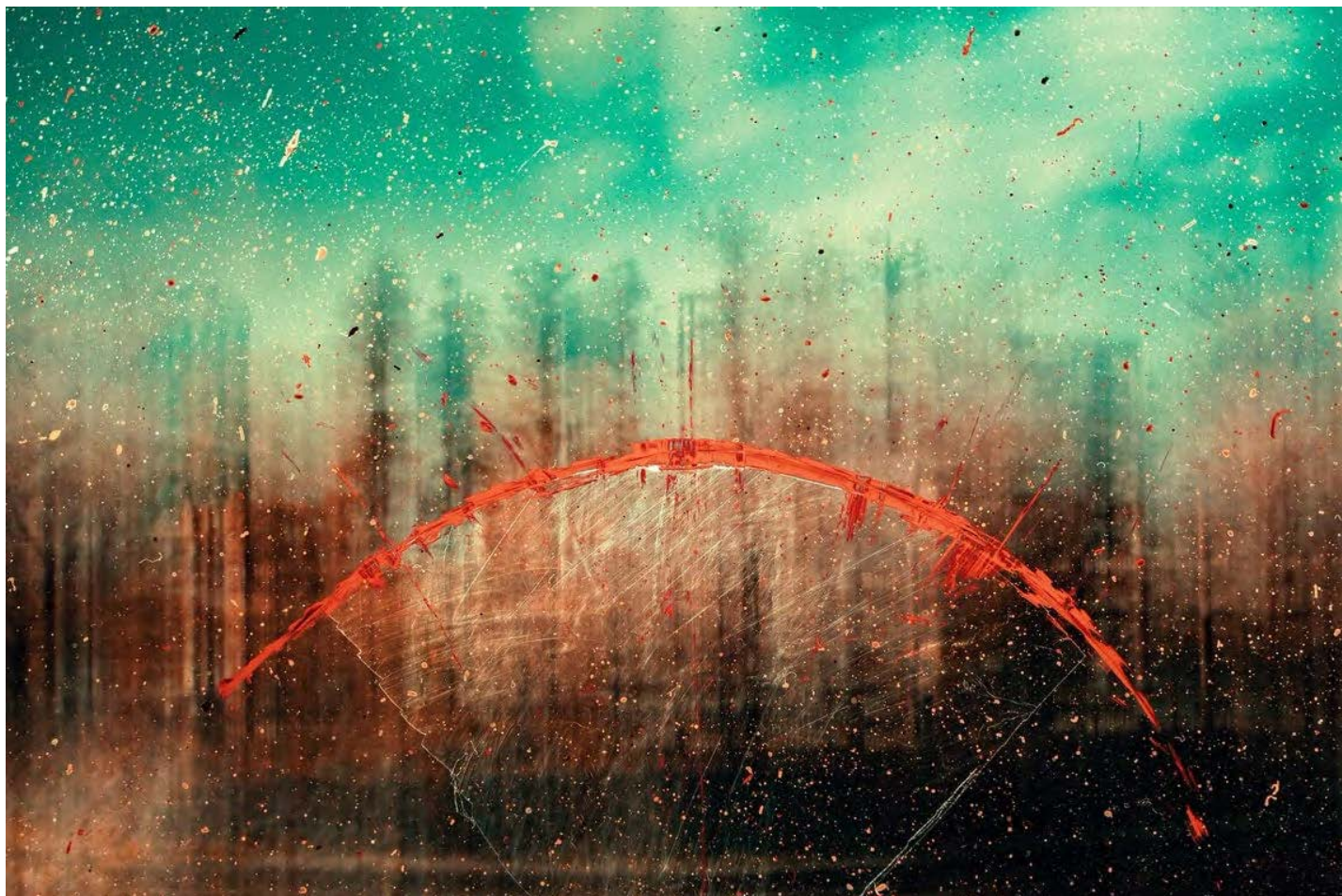
kép | unsplash.com

Szalontai Erika

NÉMASÁG

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-16 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA

Nem vittem neki virágot, olyan voltam azon a napon, mint egy alvajáró, járkáltam a lakásában, kinyitottam a szekrényeket, kihúztam a fiókokat, megtapogattam a tárgyakat, amiket itt hagyott. Csak a történetek maradtak és egy album, képek a családról, emberek, akiket nem ismertem, idegen arcok, megmerevedett pózok, feszes mosolyok. Beletettem mindent egy kartondobozba, csipkegallérok és fekete

cipőfűzők lógtak ki a tetején, mintha szabadulni szeretnének, bezártam mindet a múltba, de az az album kihívás volt, mert volt benne egy fénykép, ami már az én emlékem lett, nemcsak az övé.

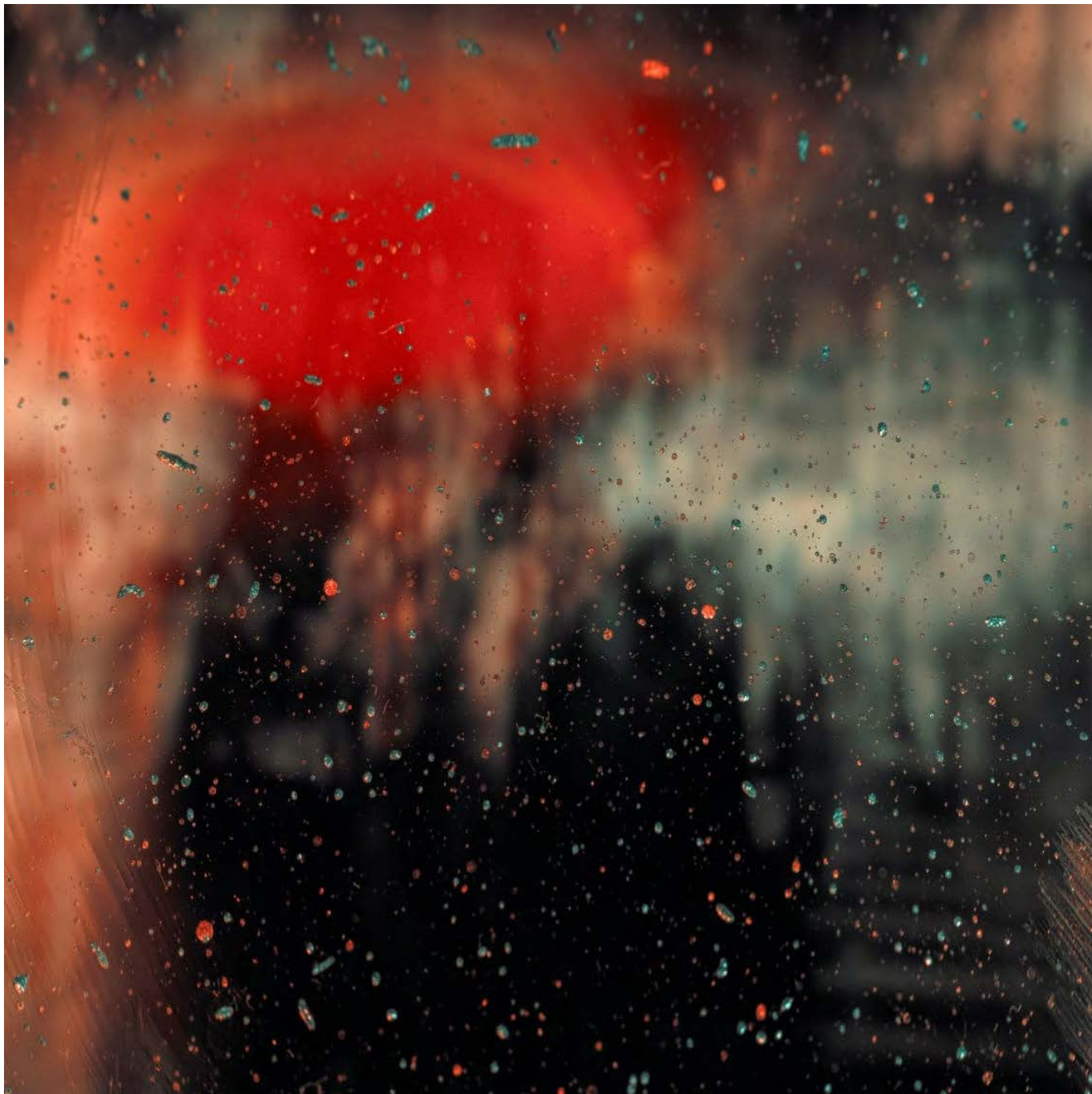
A fényképen egy utca fekete-fehéren, egyetlen piros folttal, egy esernyővel, mint egy régi, múlt század eleji film kimerevített, néma képkockája, mintha láthatatlan és jótékony kezek újraszínezték volna azt a tárgyat. Nem értettem én ezt az egyetlen színbe tömörült világot, mert hogy lehet, hogy minden fekete és fehér, mégis ott van az a piros, aztán elmesélték, hogy a nagymama színezte ki alkoholos filctollal, hogy ne csak egy véletlenül elkapott, valószerűtlen pillanat legyen.

mintha visszatükröznék

A képen zuhog az eső, csillognak a vizes macskakövek valami különös, halvány fénnel, mintha visszatükröznék a múltbeli világot.

1955 volt, egy festő ült azon a téren, egy házfalból kiugró rizalit alatt, és megörökítette azt a piros esernyőt a fekete-fehérben, impresszionizmus, azt mondta, hogy ez a stílus neve, és hogy Párizsban tanult a háború előtt. Felskiccelte a vázlatot, aztán apró ecsetvonásokból építette fel a képet, amin egy park látszik és egy férfi, aki esernyőt tart a kezében, a nagymama meg csak állt a festő mögött, és nézte, ahogy megszületik a múlt.

Azt a festményt egy év múlva el kellett adnunk, mesélte később, betettük a zálogházba, mert kellett a pénz a testvéremnek, aki menekült, amikor orosz tankok dübörögtek végig a belvárosi utcákon. Belőttek az ablakokon, ahol megmozdult egy függöny, és fogvacogva figyeltük, ahogy az öcsém egyetlen bőröndbe zsúfolta az életét, nem fordult vissza, csak felszállt egy ponyvás teherautóra, úgy indult el a határ felé. Mielőtt zálogba tettük a festményt, a nagyapád a körúton bement egy műterembe és lefotóztatta, hogy azért meglegyen, nem is került elő soha többé az eredeti, mert a zálogházat találat érte, és minden, ami ott volt a raktárban, porrá égett.

Nagyanyám egy zöld fedelű albumból vette ki azt az ernyős fényképet, nekítámasztotta egy gyertyatartónak, fehér csipketerítőt simított alá, így tisztelte meg. Az ujjával megrajzolta a göcsörtös ágak vonalát, mintha ott lenne minden elmulasztott év abban az egyetlen jelenetben. Nagyapám áll ott a piros esernyővel, meghúzódik egy fa alatt, tudja, hogy az ernyő nem nyújt igazi védelmet, inkább hitt a fölé boruló lombok menedékében, egy évtizede ért véget a második nagy háború.

A tócsákban halvány tükröződések: kopasszá csupaszodott ágak, mégiscsak november volt már, egy másikban felsejlik egy templomtorony barokkos íve, rajta a kereszt, mintha a földön heverne mementóként.

kivarázsolta

Nagyapáddal sétáltunk akkor, mesélte nagymama, végig a körúton, ahol kalapot akartam venni, csak jött mellettem némán, néha köhintett egyet, és csend volt körülöttünk, mintha buborékba zártak volna minket. Aztán eleredt az eső, akkor mint valami bűvész, kivarázsolta a kabátja alól azt az ernyőt, én nem is tudom, honnan vette elő, mert a zsebében biztos nem fért volna el. Kattant, amikor kinyitotta, együtt lépkedtük át az utcán a tócsákat. Az egyik vendéglőben a zongorista Duke Ellingtont játszott, a Chloé volt: Through the smoke and flame I've got to go where you are. Aztán elhallgatott a zene, és megindult felénk a körút moraja, lecsapott ránk, mint valami ragadozó, zsongott a fejünk tőle.

Amikor nagymama leült a fotelba, és ölébe vette a fényképalbumot, hüvelykujjával végigsimított a fekete-fehér képeken, egyenként megállva mindegyiknél, hogy átsuhanjon az emlékezetén minden esemény, minden megfakult alak, akit megörökítettek egykor. Nagypapa esernyős képénél hosszabban időzött, nézte azt a piros foltot, mintha hipnotizálnák, még a szája is szavakat formált, ahogy a tudatalattiból hömpölygött elő a hiány és a veszteség. Pengeéllé keskenyült a szája, úgy szorította azt a piros esernyős képet, mintha elraktározná a mikroszemcséket az izmokban, átítatná esőcseppekkel a bőre pórusait, hogy ne felejtse el, amikor majd eljön az idő.

Nagyapád megjárta a Don-kanyart, mondta a nagymama, tizenkilenc éves volt, szívós és dacos, és addig-addig lépegetett a dermesztően hideg télben, hogy egyszer csak átlépte a határt. Egy társaságban mutatták be, olyan pici voltam mellette, csak a válláig értem, akkor már tudott újra nevetni. Csak később tudtam meg, hogy lefagyott három lábujja, és mindig külön lábbelit kellett neki csináltatni, mert erre a bajra nem volt semmilyen konfekcióméret. Szerettem a cipőit, gojzervarrással készültek, persze te nem tudod, hogy mi az, egy szegély a bőrön jó erős öltésekkel, igazán elegáns férfi volt benne.

Amikor nagymama fiatal volt, a térdhajlatáig ért a haja, úgy fésülte meg minden este, a fejét előrehajtván, százszor kell rajta áthúzni a fésűt, mondta, hogy csillogó és selymes legyen. De ezt a csodahajat senki nem láthatta, mert reggelente magas kontyot formált belőle, és gondosan elrejtette egy kendő alá, hogy csak a nagypapa nézhesse este, amikor meggyújtják a lámpát, és a sárga fény glóriát von a nagymama feje köré.

A temetés után elment a fodrászhoz, levágatta rövidre, fiúsra, amikor rémülten kérdeztük, csak megrántotta a vállát, és dacosan dobta oda elé a szavakat, hogy innentől majd másképp hajol meg az Isten előtt. Utána már nem takargatta a haját, ősz szálak sokasodtak benne, ezüstösek, mondta egyszer, mint a nagyapád bajusza volt, és a fekete ruhája fölé piros selyemkendőt kötött, nem érdekelt, hogy megszólják miatta.

mint egy felhő

Nagyapád első ajándéka egy szál vörös rózsa volt, a második meg egy üveg Krasznaja Moszkva kölni piros dobozban, ráírva cirill betűkkel, hogy odekolon, vagyis parfüm. Erős illata volt, csak akkor fújtam magamra, amikor találkoztunk, mert körbevett az illat, mint egy felhő, a piacon még szégyelltem is, mert drága volt nagyon az a kölni, nem illett a krumplik meg a hagymák közé.

Amikor eljött a faluba, hogy megkérje a kezemet, az apám kihúzta magát, és nagyon büszke volt, aztán együtt borozgattak a tornácon, két fonott lábú székben ülve. Én meg csak álltam ott, és a két szigorú férfi mellett szinte nem is léteztem, koccintottak az üveg pohárral, amit anyám a kredencből vett ki, és csillogóra törölgetett.

Egyik napról a másikra történt, hogy nagymama elvesztette az emlékeit, főzés közben összeesett a forró kályha mellett, a vas sebet égetett a homlokára, egy keskeny, vörös vonalat, mintha megjelölték volna. Feküdt egy kórházi ágyon, a fertőtlenítő szagú lepedőn, mindig hanyatt, mintha a plafonon, a magas emeleteken túl az eget szeretné

látni. Lassan vége lesz ennek, katonán állapot, mondta a nővérke vigasztalóan, én pedig figyeltem, hogy meg sem rezzen az a vénséges, megráncosodott test, órákon át ültem mellette egy kemény széken, közben megszámláltam a kezén a májfoltokat, az idő meg csak vánszorgott tovább.

Bevittem hozzá a kórházba a fényképet, odatartottam a szeme elé, rásimítottam az ujjait, hátha erőt merít belőle, abból a piros esernyőből, amit a nagypapa tartott a kezében egy régi, esős délutánon. De meg sem moccant – talán a szempillája rebbent. Nem felejtheted el, súgtam, hiába, szélütötte megbénult a nyelve, és elengedte a piros foltos fényképet.

kép | Jr Korpa, unsplash.com

Csongor Andrea

TUDATÁBAN VAGYOK

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-18 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, VERS

Lászlónak

A délutáni szunyókáláskor
nem enged az ágya közelébe,
sőt teljes erejével eltol,
mert „értsem meg, neki felesége van, akit szeret”.
Ijedten megáll a folyosó közepén,
amikor lecsúszott nadrágja korcát
elegyengetem pelenkája fölött,
és ágyékához kapva rám szól,
hogy „őt csak a felesége illetheti ezen a tájon”.
Este, mikor a tányérjára teszem a süteményt,
a háromból egyet mindig meghagy a feleségének,
de azután nem adja oda nekem,
pedig ott ülök az asztal túloldalán.

kép | Gemma Evans, unsplash.com

Gaál Norbert

ALULJÁRÓZÁS

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-17 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, NOVELLA

Álltak a Nyugati téri lépcsősor tetején a felszűrődő kiabálást hallgatva. A visszhang faltól falig ért, és mintha szétpattanna a betonfokokon, a darabkái meg belegabalyodnának a bokrok levélzörgésébe, hogy aztán egybeforrva a hideg őszi széllel átsuhanjanak a maszkos emberáradaton, mindazokon, akik elsétáltak Gyuszi és a másik három szotyolázó gyerek mellett.

– Nem kell megcsinálnod, ha nem akarod – mondta Feri. Ő az iskolában mindig a tornasor közepén állt.

– Nem akarom, de meg kell – mondta Gyuszi, fogai közt roppantva egy magot.

– Ha nagyfiú akarsz lenni, akkor kell – Jani szotyihéjat köpött a lépcsőre. – Nagyfiú akarsz lenni, Gyuszika?

Gyuszi is a fokokra köpte a részét.

– A nevem Gyuszi.

– Még Gyuszika! Ha megcsinálod, akkor Gyuszi – Jani újabb magot pattintott a fogai közé. – Elhoztad, Bamba?

Jani az eddig szótlan, kövér, magas gyerekekre nézett, de Bamba Miki meg sem mukkant, csak bámulta az embereket.

– Neked pofázok! – bökte oldalba Jani. – Nálad van a kés?

– Ja, nálam – nyúlt a kabátzsebébe, körbenézett, aztán elővette a pillangókést és átnyújtotta Janinak, aki Gyuszi kezébe nyomta.

– Ez minek? – vágta zsebre.

– Szükséged lehet rá lent.

– Miért? – Gyuszi megint lenézett.

Orrát megcsapta a hűgyszag, de hamar elvegyült az alkohol mindent átható, ismerős otthonillatával. Úgy tűnt, a lépcsőt fokról fokra magába olvasztja az aluljáró sötétje. Már nem kiabálás, hanem távoli nevetés hallatszott, ami a tavalyi állatkertes kirándulás sakálvihogására emlékeztette.

– Azt mondtad, keménygyerek akarsz lenni, Gyuszika, nem? – Jani a földre szórta az összes még magozatlan szotyit, és lenyalta az ujjait. – Hát most az lehetsz.

– Ha nem akarod...

– Kussolj, Ferike!

– Már Feri vagyok!

– De Ferike leszel megint, ha én mondom! – és Jani lekevert egyet a nála két fejjel alacsonyabb fúnak.

Igazi nagyfiús nyakas volt, Feri nem szólt többet, a pofont azért sírás nélkül kiállta.

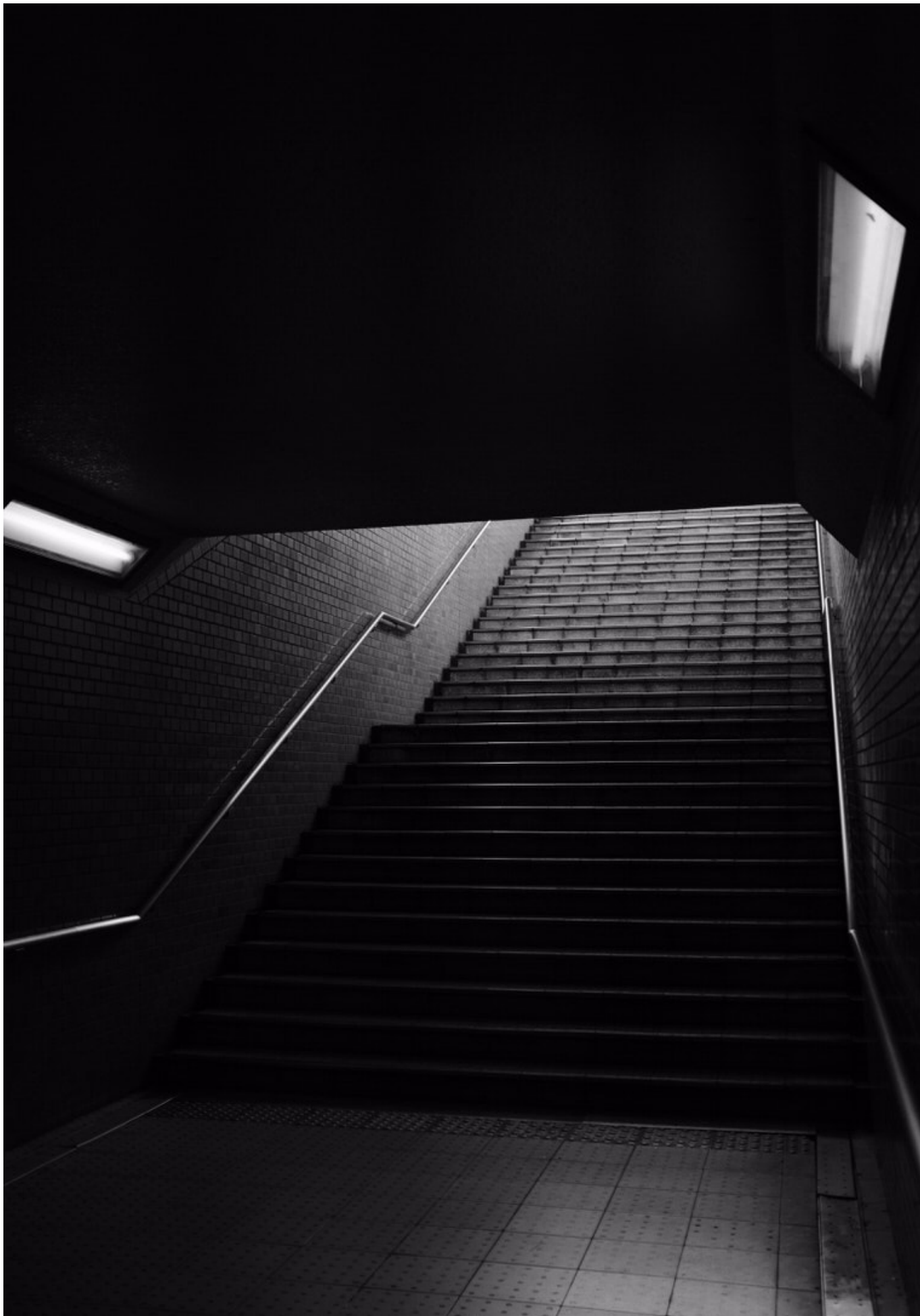
Gyuszi nem bánta. Feri megdolgozott azért, hogy Feri legyen, mert két hete még csak Ferike volt.

Aztán megcsinálta azt a bugyis dolgot az anyjával, és Feri lett.

A bugyit azóta Jani magánál tartotta. Gyuszi egyszer látta, hogy a többi felsősnek mutogatta. Klári néni majdnem elvette. Jani azt mondta, hogy kiszúrja a kocsija kerekét, ha elveszi, az igazgatónál meg azt, hogy a bugyi az anyjáié, haza kell vinnie. Pedig Janinak nincs is anyja. Ezt az igazgató is tudhatta, mert végül megúszta a dolgot, és Jani azóta csak a vécén veszi elő a bugyit, és csak néha adja oda Mikinek, amikor neki is kell, de többnyire azért Janinál van.

– Na Gyuszika, keménygyerek leszel vagy maradsz Nyuszika?

Gyuszi ráförmedt Janira, hogy ne nevezze így. Jani szeme elkerekedett. Gyuszi bocsánatot kért, mert nem akart ő is nyakast kapni. Nem volt benne biztos, hogy kiállná sírás nélkül. Gyorsan azt is megkérdezte, hogy mi van odalent, amiért kés kell, mire a Jani arcára feszült harag csorba félmosolyba húzódott.

– Félsz, mi?

Gyuszi rávágta, hogy nem fél, de Jani megragadta a csuklóját és magához rántotta.

– Pedig jobban tennéd, Gyuszika. Tudod miért?

Gyuszi a fejét rázta.

– Feri, te tudod? – Feri bólogatott. – És te, Miki? Mik vannak odalent, amitől fosni kell?

– Csövesek! – vágta rá Bamba Miki, és kövér hasán kicsit összébb húzta kabátját. – Akik pokrócokon ülnek és a víznyelőrácok közé szarnak. Jó esetben. Ha túl közel mész, megpróbálnak elkapni és a pokrócuk alá húzni.

– És még mi van odalent, Feri?

– Kannibálok – bukott ki Feriből.

A szájához kapta a kezét, de Jani szúrós pillantása lehámozta az ujjait. Remegő hangon folytatta.

– Azok szopatják az embert, és ha visszabeszél, megverik, vagy elhurcolják és csúnya dolgokat tesznek vele...

– Baszakodnak vele, és addig kínozzák, amíg bele nem hal a félelembe.

Jani elengedte Gyuszit, de azért taszított rajta egyet, amitől a fiú hátratántorodott.

– És tudod, mi a legszörnyűbb?

Jani elkapta. Gyuszi csak a fejét rázta.

– Hogy nem segít senki. Ezek fel-le járnak, mint a szemellenzős lovak. Le is lökhettelek volna, nem érdekelne senkit, amíg nem fekszel a saját véredben. Odalent magadra vagy utalva, Gyuszika... – ellépett a fiútól –, meg a késedre.

- Engem egyszer majdnem elkapott egy Csöves – mondta Bamba Miki –, épphogy meglógtam. Csak a kabátom bánta, a gatyámat alig tudtam visszaráncigálni. Szar lett volna egy szál boxerben hazavonatozni. A Kannibálok röhögtek, az emberek meg tovább mentek.

- Tudják, hogy ha lemennek oda, csak magukra számíthatnak – bólogatott Jani. – Nem bízatsz senkiben! Érted? Ezért kell a kés.

- Csak nézz lefelé és ne keresd a szemkontaktust! – mondta Feri.

- Faszt! – horkantott Jani. – Keresd csak! Álld ki! Mutasd meg, hogy veled nem lehet baszakodni, Te kemény gyerek vagy!

- És ha beléd kötnek, ne hátrálj, üss elsőnek! – tanácsolta Miki.

- Nem elég csak végigszaladnom és kész?

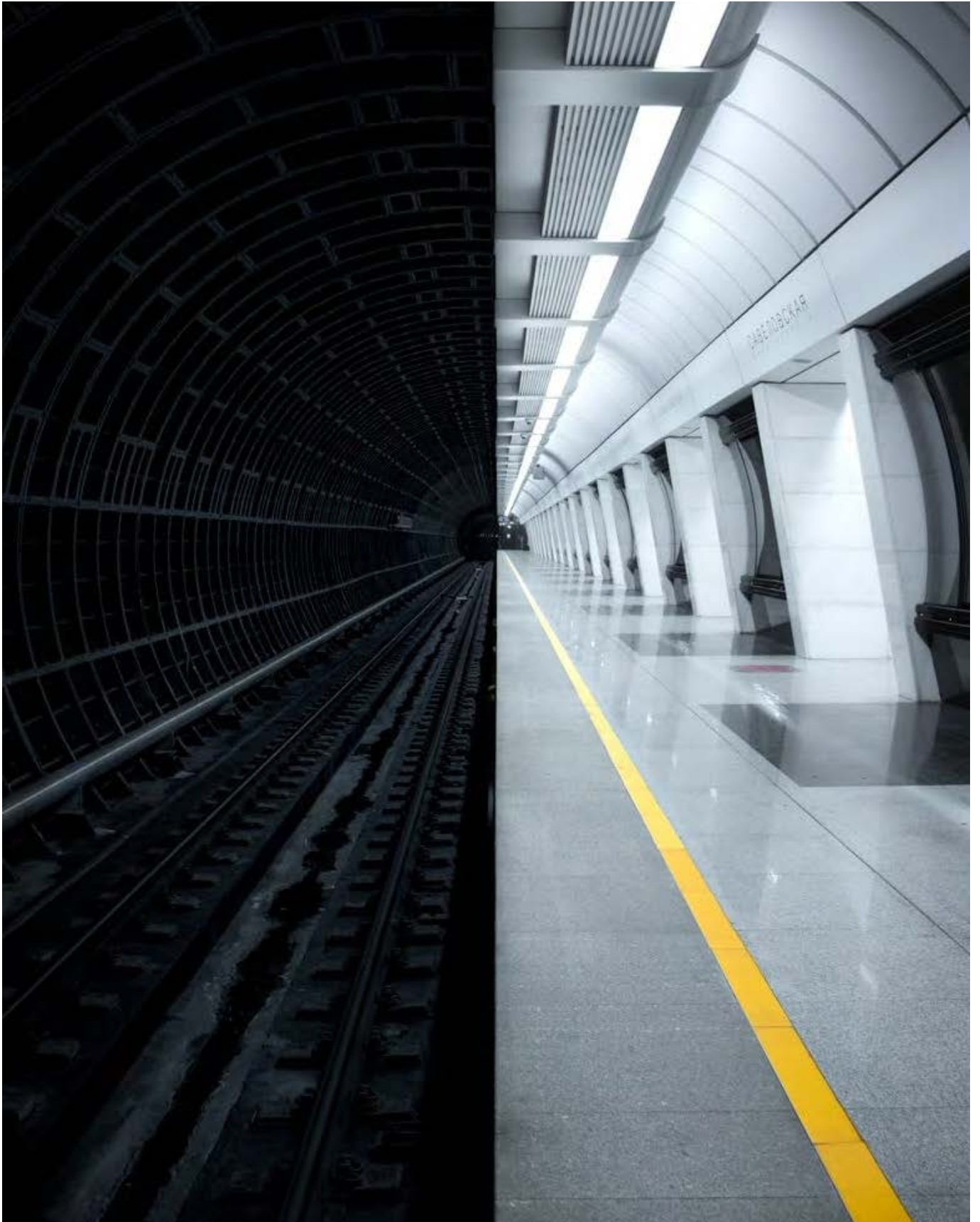
- Hogy mit csinálsz odalent, az a te dolgod. Mi a Katona meg a Váci út sarkán fogunk várni. Itt lemész, ott kijössz. Világos?

- Világos.

- Jó. Na, van nálad pénz? Öt forint elég.

- Az van.

- Csinálunk belőle többet. Megnéztük Mikivel, az ottani lépcsősor alján van egy hegedűsbácsi. Mielőtt feljössz, adsz neki egy ötöst, és kimarkolsz annyi aprót, amennyit bírsz.

Jani szünetet tartott.

Gyuszi arca rezzenéstelen maradt, de Jani kiszúrhatott valamit, mert hozzátette, hogy ne aggódjon, a hegedűbácsi vak.

– Milliószor csináltam. Öt forint, bedob, kimarkol. Eddig oké?

– Eddig? Nem ennyi?

– Nem egészen – Jani a zsebébe túrt. – Miközben ezt megteszed, a kalapjába dobod ezt is – és mosolyogva Gyuszi kezébe nyomta Feri anyjának bugyiját.

Bamba Miki felröhögött.

Feri lesütötte a szemét.

Gyuszi markába zárta a bugyit, hogy az emberek meg ne lássák.

– Ha nem vagy Nyuszi, bedobod az ötforintossal, és kimarkolod a többi aprót. Mindenki jót nevet majd, amikor elsétál mellette.

Gyuszi nem tudta, hogy ő nevetne-e, ha ilyet látna, de biztos lesz, akinek majd tetszik a tréfa. Zsebre vágta a bugyit.

A bal zsebébe tette, a maszkja mellé, a jobban aprópénz és taknyos papír zsepikre ragadt szotyivolt, na meg a pillangókés.

Jani megveregette a vállát, majd se szó, se beszéd, megindultak a Nyugati téri zebra felé. Feri habozott, de Jani odakiabált, hogy szedje a lábát, mire Feri sok szerencsét kívánt Gyuszinak, és szaladt, hogy utolérje a többieket.

Gyuszi nézte, ahogyan a három fiú az embereket lökdösve eltűnik a tömegben.

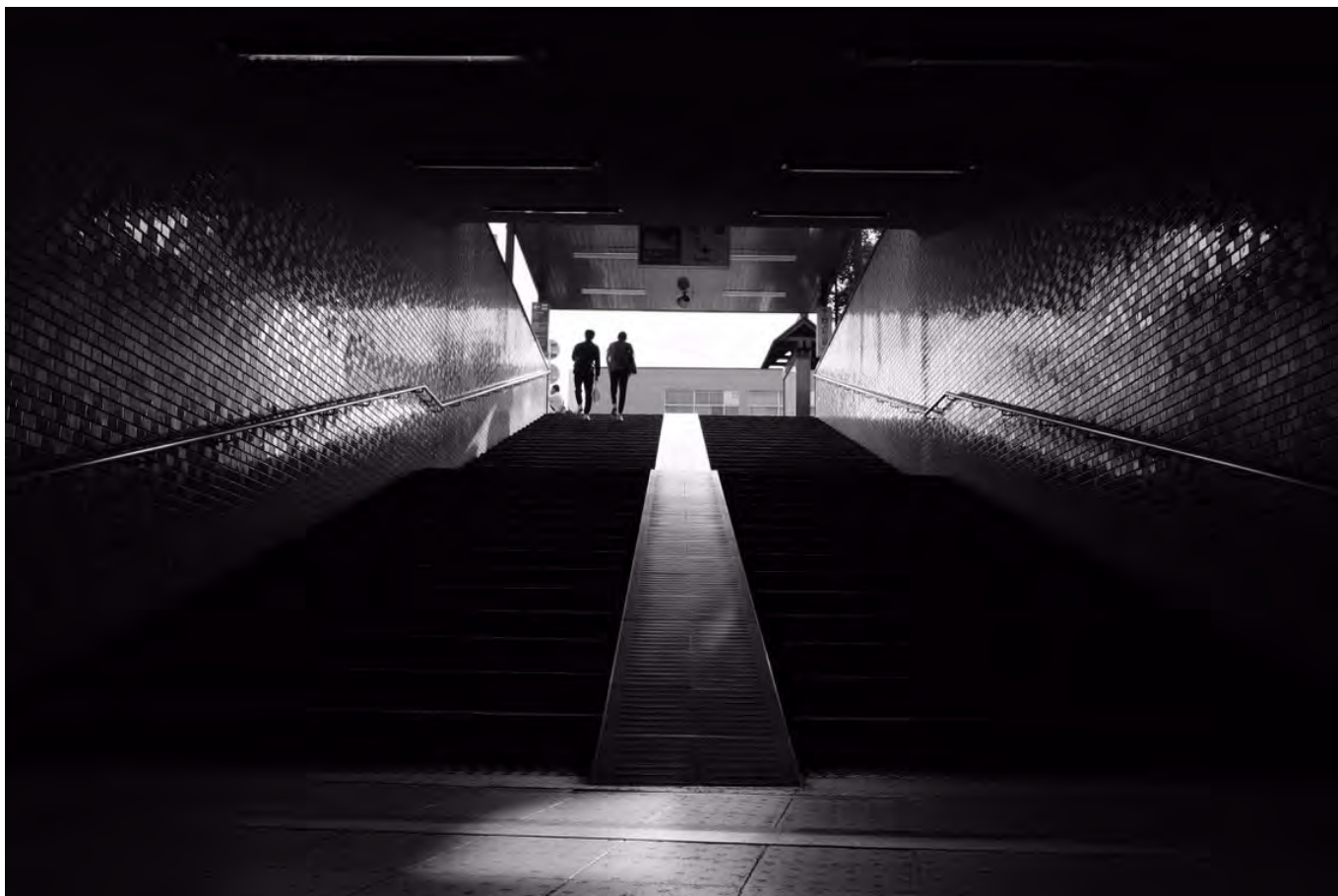
Ők már nagyfiúk, igazi kemény gyerekek. Még Feri is, bár ő nem felsős, mint Jani meg Miki, de jövőre már az lesz, ahogyan Gyuszi is. Akkorra már nagyfiúnak, kemény gyerekeknek kell lennie, hogy ne baszakodhassanak vele. Ha Jani és Miki azt mondja,

hogy Gyuszi nem Gyuszika, hanem kemény gyerek, akkor minden rendben lesz.

De ahhoz meg kell tennie, amit csak a nagyfiúk tesznek meg.

Visszafordult az aluljáró felé.

Bár a tornasor végén áll, ő a leggyorsabb az iskolában, és ezt Janiék is tudják.

Lelépett egy lépcsőfokot.

Azt mondták, most majd futhat.

Nem volt anyja, akitől bugyit lophatott volna és apja sem, akitől piát vagy cigit, mint Petike, aki lebukott.

Újabb lépés lefelé.

Lassan.

Óvatosan.

Csak nagyszülei voltak. Nem szívesen ment haza iskola után. Szeretett Ferivel lógni a Nyugati téren vagy a Blahán, bár oda főleg a nagyfiúk, a kemény gyerekek mentek, mint Jani meg Miki.

Vajon ők szoktak aluljárózni?

A sötétség feljebb kúszott a derekán. Leért a lépcsősor közepéig.

Miki már biztos volt lent, és valószínűleg Jani is. Úgy beszélt róla, mint aki volt, bár most fent mentek. Biztos ők sem szívesen mennek az aluljárón át. Inkább zebráznak. Ők már kemény gyerekek, így mégis kényelmesebb. Fent nem Csövesek, hanem hajléktalanok vannak, és ami a legfontosabb: nincsenek Kannibálok.

Gyuszi eldöntötte, hogy ha leér, mindenkire szigorúan néz, ahogy Jani mondta, és zsebében a kezét végig a pillangókésen tartja. Ha belekötnek, előrántja, és rájuk üvölt. Ha egy Csöves utána nyúl, megvágja, és ha a Kannibálok követik, majd elfut.

Egyre lejjebb jutott, lassan a sötétség részévé vált. Már látta az aluljáró üzleteit. Mint odúk az erdőben, menedéket nyújtottak a földalatti folyosók eladóinak.

Janiék már messze járhattak.

Nagy levegőt vett, lelépett az utolsó fokról, aztán nem nézett semerre, csak rohant.

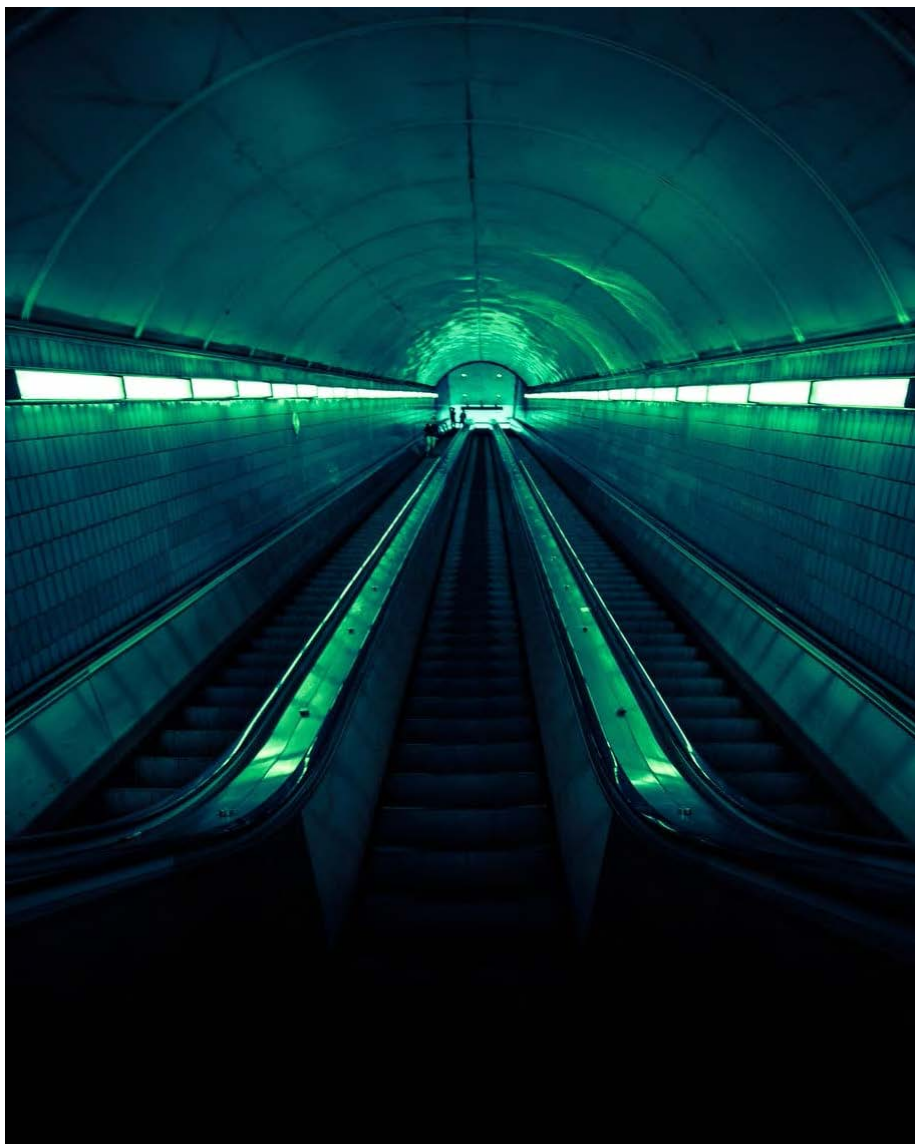
Nem tudta, hogy merre, egyszerűen csak előre.

Ínycsiklandó illatot érzett. Nem állt meg, szeme sarkából sandított a pékségre. A frissen sült sütemények aranyként ragyogtak a betonfolyosó szürkeségében. De Gyuszi csak futott, egészen az aluljáró közepéig, ahol a villamos és metró között jövőmenő, fel-le hömpölygő tömegben találta magát.

Ellepték, szinte körültáncolták. Kabátjukkal fentről az őszi hideget, letről a metró melegét hozták, s ettől erős szél támadt ott, ahol Gyuszi állt.

Aztán meglátta az aluljáró falánál álló három hiénaszerű alakot. Ütött-kopott dzsekijük zsebébe dugott kézzel méregették a fiút, összenéztek, sugdolóztak, az egyik nagyot köpött, és megindult felé.

Gyuszi zihált, kiutat keresett a kavargó tömegből. Vidám dallam ütötte meg a fülét. Kitért az emberek gyűrűjéből, és futásnak eredt a hang felé. Úgy lökdösődött, mint a Janiék a zebrán. Egy nő, egy másik gyerek, egy öregasszony, aztán egy keményebb, bőrkabátos fazon, attól kibillent az egyensúlyából, s mint a részegek a Blahán, ingadozva trappolt tovább.

Elszaladt a kínai butik mellett, a használt ruhabolt és a szexshop között. A színes női bugyikról eszébe jutott, hogy mi is a feladata. Beletúrt a zsebébe a taknyos zsebkendők és szotyimagok közé, markába szorított egy ötforintost, és követte az erősödő hegedűszót.

Futás közben nagy ívben kikerült egy összekuporodott Csövest. Az észre sem vette, de Gyszi azért haragos pillantást vetett rá, és már látni is vélte a hegedűsbácsit, ahogyan a Katona József és a Váci út sarkán lévő lépcsősor aljában muzsikált.

Gyszi előtt elhúzott egy sor Jani korú felsős. Nem tűntek Kannibálnak, de Gyszira nézve összenevettek. A fiú homlokráncolva vicsorgott feléjük, mire a srácok még jobban nevettek. Gyszi tovább szaladt, zsebében forgatta a pillangókést.

Elsuhant a gyroszos és néhány újságosbódé mellett, majdnem fellökött egy kisgyerekes nőt, amikor mintha falba ütközött volna. Sajgott a válla, és felnézve látta, hogy egy hatalmas, neonsárga mellényes férfi áll előtte, aki a vállára tette vaskos kezét. Nem szorította, inkább csak pihentette rajta, de a karján ott virított a lila karszalag.

Gyszi némán bámult.

Az ellenőr intett a metró felé igyekvő kollégáinak, hogy menjenek, aztán végigmérte Gyszit. A fiú a zsebében matatott, és amikor az ellenőr kollégái kiabáltak valamit, a férfi meg felkapta a fejét, Gyszi előrántotta és az ellenőr alkarjába szúrta a pillangókést.

A férfi elrántotta a karját.

A kés a földre esett, a fiú tovább rohant, de még hallotta, hogy az ellenőr adóvevőjével szitkozódva rendőrért recseg.

Gyszi követte a hegedűszót. A lépcső aljánál majdnem megfélekedezett a feladatáról, de meglátta a lépcsősor tetején várakozó fiúkat.

– Olyan szépen játszik a bácsi, adj már neki egy ötöst! – kiabálta Jani.

Gyuszi megtorpant. A kezében szorongatott ötforintosra nézett, majd a lépcső tetejére. Három sárga mellényes férfi tűnt fel a betonfolyosó sarkán.

A zsebébe nyúlt, kimarkolta a bugyit, az ötforintos mellé gyúrte, és mindkettőt a vak hegedűsbácsi kalapjába dobta. De nem markolt a pénzbe, szaladt fel a lépcsőn.

– Szóval Nyuszika maradsz? – állt elé Jani, Miki azonban megrántotta a vállát, azonnal futásnak eredtek.

Feri utánuk.

Gyuszi nem nézett le, hallotta a lépcső alján lihegő ellenőroket.

Megindult, végig a Váci úton, és mert a leggyorsabb volt az iskolában, pillanatok alatt utolérte őket, elsuhant Feri mellett, aztán Janit is hagyta. A Lehel térnél átszaladt a piroson a villamosmegállóig, felugrott a villamosra, és leült az első szabad ülésre, amit meglátott.

Az ajtók becsukódtak, a villamos rántott egyet, és megindult.

Gyuszi szíve kalapált. A villamos zötyögött. Még az iskolában sem futott ilyen gyorsan. Minden lélegzetvételt a bordáiba szúrt. Lihegett, orrát a kabátja ujjába törölte. Amikor kicsit kifújta magát, felnézett.

Csak ekkor vette észre az emberek vizslató tekintetét. Egyesek álltak, mások ültek, de maszkjuk fölött mind őt figyelték, a fiút, aki olyan nagy robajjal érkezett.

Gyuszi az ülésbe feszült.

Eszébe jutott, amiket Jani mondott. Sorra mindenkire egy-egy fenyegető pillantást vetett, miközben bal zsebében matatott a maszkja után. A maszk fekete volt, szigorú és félelmetes.

Míg a fülére ügyetlenkedte a gumiszalagot, nem vette le tekintetét az utasokról. Szép lassan mind elfordultak.

Végre sikerült. Már nagyfiú és kemény gyerek, pedig még a pénzt se lopta el. Az egyik idősebb nő megbotránkozva motyogott, aztán néhány iskoláslány is, végül már a férfiak is csak a fejüket csóválták.

Janinak igaza lett. Csak magára számíthat, és a szigorú pillantás is működik. De a maszk valahogy még mindig nem maradt az arcán, és ez idegesítette. A zsebében még a szaga is fura lett, össze is gubancolódott. Mérgesen az ölébe csapta, hogy kibogozza, és csak akkor látta, hogy nem azt tartja a kezében.

A maszk az aluljáróban maradt, az ötforintos mellé gyűrve, a vak hegedűsbácsi kalapjában.

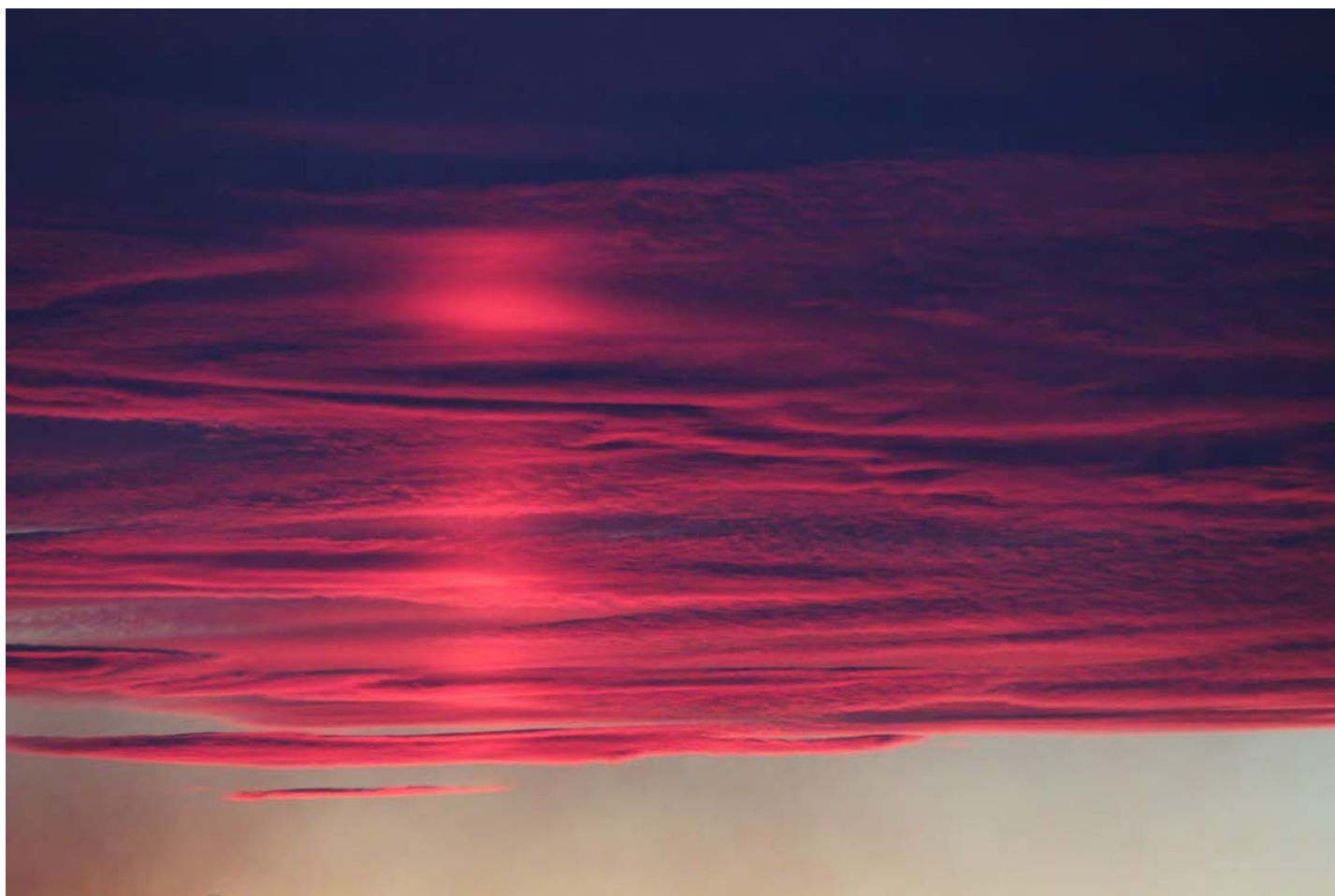
kép | unsplash.com

Szabó Attila

KITARTÓ NAPLEMENTE

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-13 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, VERS

Bosszantó, nevezzük annak,
hogy valamiért nem múlik el,
amit már többször elmúlnak hittem,
de újra és újra a véremben kering.

Pedig azt hiszem, összekeverlek
azzal, akivé teremtettelek,
s nézlek összevont szemöldökkel,
mint bolond kertész a törzséig
nyesett, egykor virágzó almafát.

Bosszantó, nevezzük annak,
mert újra és újra boldogsággal
tölt el, hogy ilyen kitartóan
szemlélem magamban az elmúlásodat.

Nézd, ez nem az az idő, amit gondolsz,
ami lemossa rólam érintésedet.
Inkább ragaszt hozzád csirizes nyugtalansága.
Nézd, egyszerű leszek,
miként a nappal:
ha árnyékba vonulsz,
nem tudlak megvilágítani.

És bonyolult leszek,
akár az éj:
szétszórom sötétem
legeldugottabb búvóhelyedre is.

De nézd, még csak várok, miként a napkorong,
ami bízik abban, hogy mielőtt végleg
átadja magát a horizont nyugalmának,
tekintetében visszatükröződik
egy újjászületésre képes találkozás
felidézhető áramvonalá.

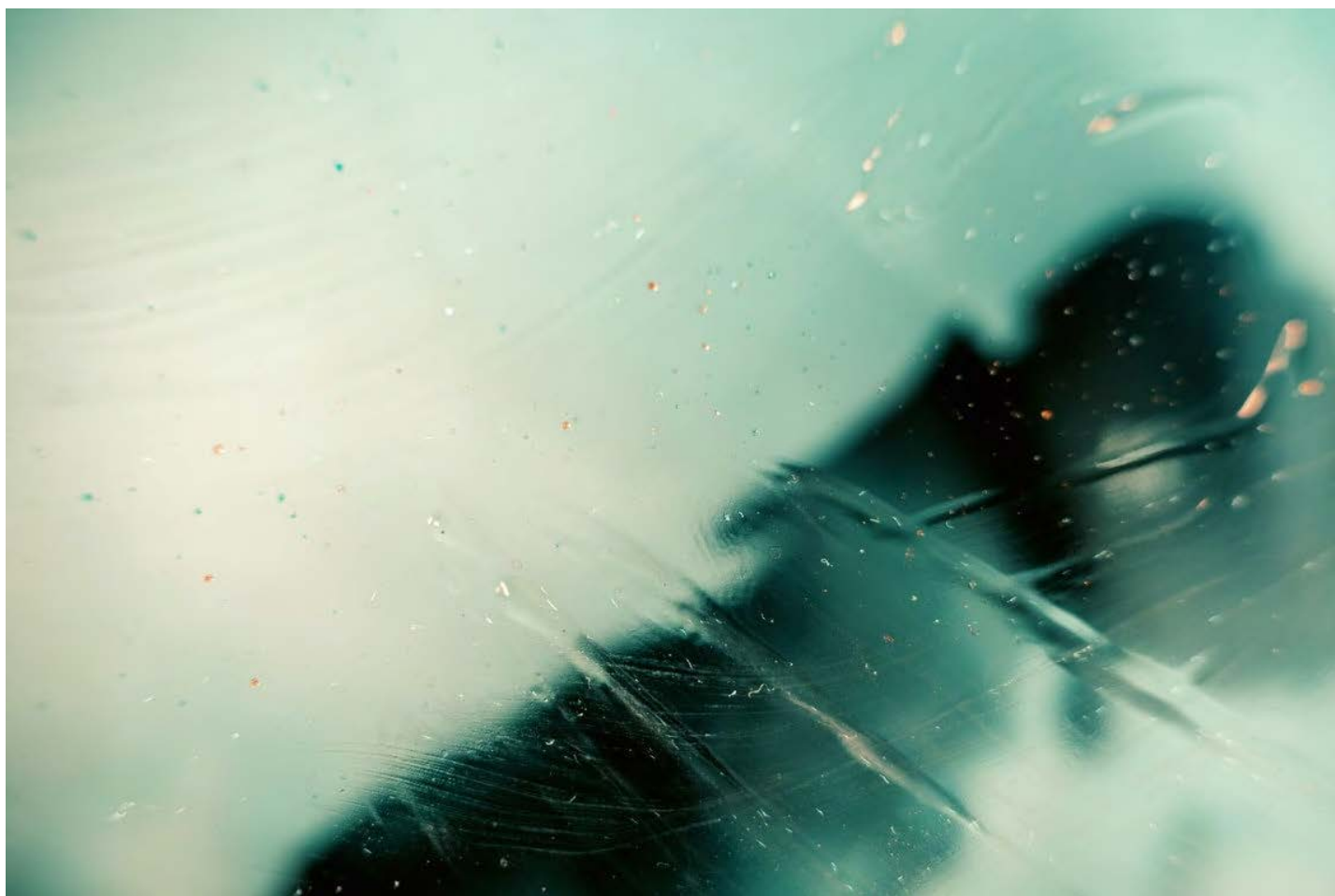
kép | Emerson Peters, unsplash.com

Kállai Katalin

VAGY

[CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?]

2022-01-25 | CSAKUGYAN ELFELEJTETTE?, VERS

többet tudok róla
mióta ímélben levelezünk
mondhatni mindent
a levegővétel rezdüléseit

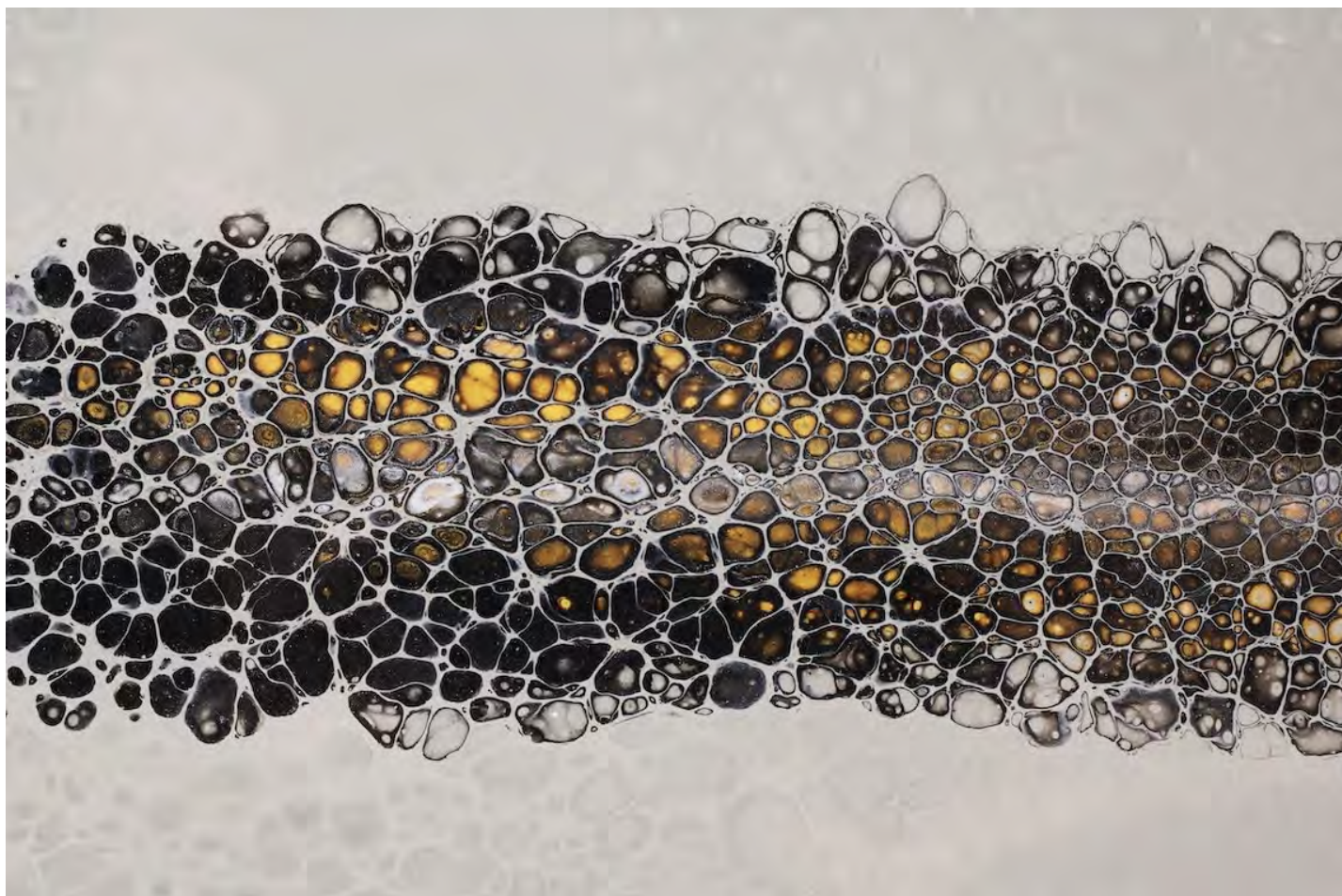
a gondolat magányát
a rémes úrt
elhalkult örömeit
de mégse tudok semmit
tegnap nem írt
ma se fog írni
a kézzelfoghatóba kapaszkodik
vagy csakugyan elfelejtette?

kép | J. R. Korpa, unsplash.com

Dobosi Bea

A LEFOLYÓTISZTÍTÓ

2022-01-01 | NOVELLA

Nem tudom, mikor kezdődött, de egy ideje a legkisebb kellemetlenség hatására is öngyilkossági gondolataim támadnak. Nem különösebben sürgetőek, inkább kósza ötletek, jönnek és mennek. Már az is megfordult a fejemben, hogy megiszom a lejárt szavatosságú lefolyótisztítót.

A mosogató alatt tartom. A flakonjára lecsapódik a főzéskor keletkező gőz, ráakódik a szemetesből kiszóródó morzsa. A szekrényajtó zsanérja minden nyitáskor eszeveszetten nyikorog, pereg róla a barna rozsda. Az ismeretlen eredetű foltok között hosszú, soklábú rovarok iszkolnak a fény elől a nyirkos sötétség felé.

Sosem mertem használni. Elrettentett a halálfej és a piros keretes felirat. Elképzeltem, mit tesz az élővilággal, ha a csatornahálózatba és onnan a természetes vizekbe kerül. Olvastam, hogy világszerte egyre többeket betegít meg a klímaszorongás. Az eldugult lefolyót végül a szomszédom vécépumpával tisztította ki.

melegszívű ember

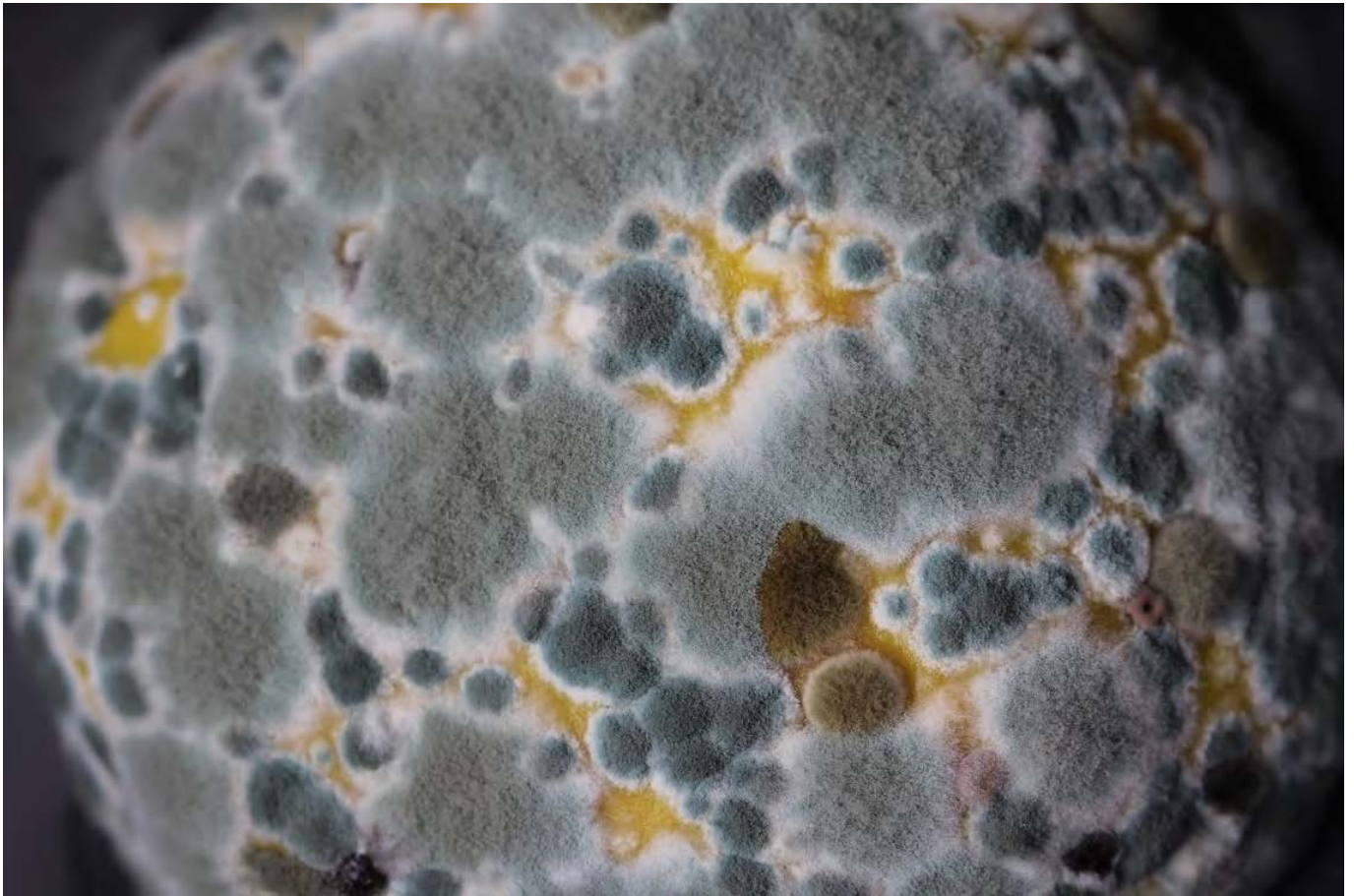
Környezetem nyitott, melegszívű embernek ismer. Meggyőződésem, hogy ezért állnak értetlenül komor fotóim előtt. Hogy láthatja egy könnyed, derűs ember ilyen sötéten a világot, kérdezgetik. Ha le akarnak kenyerezni, a „fiatalt” is felveszik a tulajdonságaim közé. Szemüvegük lilán vagy szivárványosan fénylik. Nem a lencse tükröződik, hanem a szemük fehérje. Hiába mondom, hogy senki sem annyi, amennyit magából látni enged.

Dohos falak, bekötetlen konnektorok, összegubancolódott hosszabbítók és csupasz villanykörték között élek. Nehezemre esik új dolgokat vásárolni, és nincs, aki megjavítsa, ami elromlott. Idegeneket nem szívesen engedek a lakásba. A látogatások elhárításához megvannak a kikezdhetetlen érveim.

Illetve dehogynem tudom, mikor kezdődtek az öngyilkossági gondolatok. Amikor itt járt a fűtésszerelő. Előtte éjszaka egy szemhunyasnyit sem aludtam, reggel ment a hasam. Számtalanszor elmondtam magamnak, hogy nyakunkon a tél, nem halogathatom tovább. A félelmeim persze beigazolódtak. A fűtésszerelő gátlástalanul ócsárolta a lakásomat. Ekkor jutott eszembe a lefolyótisztító.

Meglepett, milyen rég nem gondoltam rá. Volt idő, hogy rendszeresen letakarítottam a flakont. Amikor észrevettem, hogy lejárt a szavatossága, kivettem a kukába. Balszerencsémre a házmester felfedezte. Nyomatékosan értésemre adta, hogy a

társasházi szemetesekben tilos veszélyes hulladék elhelyezése. Lilán villogott a szemüvege.

Megsemmisülten kullogtam ki a ház elé. Éreztem, hogy figyel, amíg az olajos szalvéták és a krumplihéj között kotorászom. A körmöm alá kávézacc ment, a nadrágomba töröltem a kezemet. A hüvelyk- és mutatóujjam között tartottam a flakont, amíg felmentem a lépcsőn. Az ajtóban megálltam és tanácstalanul körbefordultam, mint aki eltévesztette a lakást. Beállítottam a mosogató alá. Nem tudom, mihez kezdjek vele.

Már arra is gondoltam, hogy nem véletlenül maradt a nyakamon. Ha a szomszédomnak igaza van, az életben semmi sem történik ok nélkül. A fia nem azért bukott meg annak idején az államvizsgáján, mert nem készült fel rendesen vagy alkalmatlan a pályára. A sorsnak más tervei voltak vele. Vigasztaló lehet a gondolat.

A szomszédoknak érdekes elképzelései vannak a világról. Azt mondja, már azelőtt véleményt alkot a lakókról, hogy belépne egy lakásba. A csengőgomb és a lábtörölő tisztasága alapján dönti el, rendes emberek-e. Ha a lábtörölő szálai közé kavicsok tapadtak, vagy a csengőn barna ujjlenyomatok éktelenkednek, igénytelennek tartja őket. Többször hangoztatta, hogy csak hófehér porronggyal hajlandó törölgetni.

sötét, bűdös lyuk

Nem az bánt, hogy a fűtésszerelő sötét, bűdös lyuknak nevezte a lakásomat, és megjegyzéseket tett a glettelésre. A saját megalkuvó viselkedésem zavar.

Nem kértem ki magamnak, nem vágtam a fejéhez, hogy semmit sem tud rólam és a körülményeimről, nem mondtam, hogy nincs joga ítélkezni. Nem ordítottam rá, nem utasítottam ki.

Arra jutottam, hogy ugyanaz történt, mint az első kiállításomon. Az ismerőseim közül csak a szomszédom jött el. Feszélyezett a jelenléte, attól féltem, hogy tud rólam dolgokat, és elmondja azokat másoknak is. A szerény megnyitó után bizalmasan mellém somfordált. Úgy tett, mintha értene a vizuális művészetekhez, de butaságokat kérdezett. Udvariatlanságnak éreztem volna, ha nem megyek bele a játékba.

A megnyitóra rossz érzésekkel emlékszem. A mondanivalóm komolytalanná vált, és gyerekesnek éreztem magam, amikor a szakkifejezéseket hétköznapi szavakra cseréltem. Nem vigasztal a tudat, hogy minden beszélgetésem ilyen. Sosem mondom el a maguk bonyolultságában a gondolataimat. Közben meg attól rettegek, hogy ezért butábbnak hisznek, mint amilyen vagyok.

A következő hetekben többször átmentem a szomszédomhoz. Szerettem volna, ha mond valamit a képeimről. A cúgos, visszhangos lépcsőházban álltunk, láttam a háta mögött a piros gombos, hófehér előszobafalat. Amikor hangos csattanással bevágódott egy ajtó, egy pillanatra összeszorította a szemét, és úgy szívta be a levegőt, mintha valaki kihúzott volna egy nehezen járó fiókot. Tételesen felsorolta a három unokája különóráit, és idézte az aranyköpéseiket. A kiállításomat egyetlenegyszer sem említette.

Vannak ismerőseim, akik az elsők között lájkolják a képeimet a közösségi oldalakon, és áradozó hozzászólásokkal árasztják el a posztokat. Pironkodva mondok köszönetet. Ha megeléjelem a törleszkedést, törölöm a bejegyzést. Arra még nem jöttem rá, hogyan lehet kikapcsolni a hozzászólásokat.

Azon ritka alkalmakkor, amikor találkozunk, egyikük sem hozza szóba a fotóimat. Célzásaimat elengedik a fülük mellett vagy szemtelenül értetlenkednek. Ha mesélni kezdek, különböző taktikát alkalmaznak. Egyesek elterelik a szót, mások viccel ütik el

a dolgot. Ilyenkor szégyellem a munkáimat.

A fűtésszerelő szofisztikáltabb volt. Jó estét köszönt fényes nappal, és tátott szájjal lélegzett. A glettelés hibáit úgy mutogatta a kollégájának, mintha nem lennék ott. Először azt hittem, csak faragatlan. Idővel azonban meggyőztem magam, hogy tudatosan alázott meg. Még azt is feltételeztem, hogy lecsúszott értelmiségi.

Másnap reggel éreztem meg először a szagot. Amint kinyitottam a szememet, kíméletlenül megcsapott. Nem tudok rá mást mondani, mint hogy fakó volt. Nem is az orrommal éreztem, hanem valahol hátrébb. A garatomban. Esetleg a szápadlásomon. Hiába szellőztettem egész nap, és fújtam ki egy egész légfrissítőt.

a legfáradékonyabb érezkszerv

Olvastam, hogy az orrunk a legfáradékonyabb érzékszervünk. Mégsem sikerült megszoknom. Körbeszimatoltam a lakást, de nem volt határozott forrása. Abban a

cikkben azt is írták, hogy halálunkkor a hallásunk mondja fel utoljára a szolgálatot. Mint amikor a telefonbeszélgetés végén nem bontjuk azonnal a vonalat. Megrémisztett a tudat, hogy még hallani fogom a rám tett becsmérő megjegyzéseket.

Már-már betegesen sokat gondoltam a fűtésszerelőre. Ha elalvás előtt jutott eszembe, erotikus álmaim voltak vele. A konyhában tett magáévá, a mosogató melletti pulton. Alattunk a szekrényben dülöngélt a lefolyótisztító. Vagy a fürdőszobában a vécé lecsukott fedelén. Reggel hiába próbáltam szégyellni magam.

Azt képzeltem, hogy nem is az ócsárló megjegyzéseivel akart megalázni. Annál sokkal alattomosabb. Az álmokkal alacsonyított le, amiket rám küldött. Dzsinnnek képzeltem vagy valami ártó démonnak. Nem mondom, hogy nem voltam tudatában a gondolat irracionálisának. De tény, hogy foglalkoztatott.

Az első hosszú, soklábú rovart különös módon nem a mosogató alatt fedeztem fel. A hálószobában trónolt a régi kirándulásokon készült képek alatt. A barátaimmal a pulai amfiteátrum előtt, hátizsákkal a budai hegyekben. A fehér képkereteken úgy nőtt a szürke porréteg, mint a növények a befőttesüvegbe zárt mini terráriumban.

Undorodva felkaptam az első kezem ügyébe eső tárgyat. Egy vastag IKEA-s polclapot, amit sosem szerelt fel senki. Tiszta erőből a falhoz csaptam, majd percekig álltam mozdulatlanul. Lihegtem, mint aki lefutott egy maratont. Aztán körkörös mozdulatokkal szétkentem a tetemet. Évekig látni lehetett a nyomát. Később lefestettem a falat azon a helyen.

Végül csak rájöttem, mivel alázott meg a fűtésszerelő. Feltűnően sokat tetszikezett és kezitcsókolomozott. Megfigyeltem, hogy a férfiak így próbálnak udvariasak lenni a nőkkel, de esküdni mertem volna rá, hogy neki aljasabb szándékai voltak. Eszembe jutott a piszkos lábtörlőm és az ujjlenyomatos csengőgombom.

Elővettem a lefolyótisztítót a mosogató alól. Nézegettem rajta a penészedő morzsákat. A világosbarna darabkák szürkészöld prémet növesztettek. Mintha apró fák lennének, látni véltem törékeny ágaikat. A flakon ragadt az ujjaim alatt, a nadrágomba töröltem a kezemet. Az ismeretlen eredetű foltok között kétségbeesetten menekült egy hosszú, soklábú rovar.

kép | unsplash.com

Nacsinák Gergely András

ÜRES LAPOK

2022-01-06 | ESSZÉ

A varázslat legelső pillanata – és ezt a bűvészek alighanem jól tudják – a mutatvány *előtti* pillanat. Melyről a közönség nem is képzelné, hogy a varázslat része: amikor nem sejtik, hogy ők már a mutatvány bűvkörében vannak. Pedig dehogyisnem. A trükk mindent eldöntő pillanata pontosan ez lehet, a várakozásé: amikor a nézők beleegyeznek a varázslatba, és ezzel lehetővé teszik a lehetetlent.

Egy kép festésekor az első ecsetvonás előtt a vászon.

Egy könyv megírásakor az első szavak papírra vetése előtti hófehér csönd.

Színpadon a függöny felgördülését megelőző lélegzetvétel.

Amikor a karmester a levegőbe emeli pálcáját.

teremtéstörténetek

Volt, hogy eljátszottam a gondolattal: kezdeteket fogok gyűjteni. Olyan apróságokat, amelyek minden egyes darabjában a kezdet tükröződik, mindenütt más és más arcát mutatva. Egy

sakkjátszma első lépése, ábécék első betűi, vagy egy hajómenetrend, csupa indulási időponttal; zeneművek első pár taktusa, még mielőtt a főtéma kivehető lenne, virágbimbók a kipattanás előtt. Teremtéstörténetek: a kezdetek változatos mitológiái. Épületek tervrajzai, találmányok szabadalmi beadványai. Példaképem Italo Calvino, aki *Ha egy téli éjszakán az utazó...* címmel komplett regényt írt, amely másból sem áll, kizárólag *kezdetekből*, s épp ezért sohasem *kezdődik* el. Igaz, ugyanez okból sosem is érhet véget: Calvino a tőle megszokott furfanggal így teljesítette be minden író be nem vallott álmát.

Efféle hóbortos terveimről csak azért tettem le, mert az *első* pillanat – a sakkjátszmában a nyitólépés, a tavaszi rügyek – azért mégsem ugyanaz, mint az *első megelőző*: mint a teremtő „*Fiat!*” ige kimondása előtti, nappal, holddal, vizekkel és világokkal terhes némaság. Márpedig, akár egy bűvészmutatványnál, abban volna a lényeg.

Az üres füzetek mindig is izgattak: úgyszólván szokásommá vált, hogy ha valahová utazom és egy papírkereskedésbe botlok, némi boldog tipródás – értsd: órahosszat tartó mérlegelés – után beszerzek egy jegyzetfüzetet, telis-tele makulátlan lapokkal. Ezeket azután izgalommal forgatom, át- meg átpörgetem az ujjaim közt, mintha arra volnék kíváncsi, az utóbbi fél órában nem telt-e meg valamelyik oldala betűkkel. De szerencsére nem. Máskor elmerengek egy-egy tökéletesen üres oldal felett – és itt a „tökéletest” vehetjük minden értelemben –, ahogy mások a tájképeken szoktak. Mondjuk kínai tájképeken, amelyekbe eleve bele van komponálva bizonyos mértékű – hol több, hol meg kevesebb – üresség. A semmivel fűszerezett valaminél azonban jobban elbűvöl a vegytiszta semmi. Volt, hogy ilyen bambán elragadtatott állapotban

lepett meg ismerősöm, aki gyengeelméjűeknek kijáró tapintattal érdeklődött, hogy ugyan mit olvasok ott, ahová semmi sincsen írva: és bár vázoltam vonzalmamat az üres lapokhoz, mégsem hihetem, hogy a kapott magyarázattal valami nagyon meg lett volna elégedve. Pedig szerintem értelmesen kifejtettem, hogy a fehér oldalakon itt-ott már felsejlenek bizonyos későbbi, per pillanat még nem is sejtett gondolatok sziluettjei, és hogy a füzet külső ismérvei jótékonyan vagy kártékonyan befolyásolhatják a benne majdan testet öltő mondatok mineműségét. Épp ezért, magyaráztam lelkesen, az ember, ha füzetet vesz, igyekezzék olyat beszerezni, amely lehetőleg már küllemével – lapjainak színével, kötésének anyagával, a papír textúrájával – inspirál, mert ilyet nem mindig könnyű találni, viszont szép számmal akadnak olyan tehetségtelen füzetek, amelyek némák maradnak, akármit is körmöljünk beléjük. Mások ellenben szavak nélkül is ígérnek, beszélnek az alakjukkal, fedlapjukkal, kézbe-simulásukkal; ezen felül bizonyos irányt is szabnak az elmélkedésnek, hiszen nem minden füzetet lehetséges ugyanazon célokra használni. Vannak, amelyek utazásra valók: nem árt nekik a gyűrődés, a szél, a tengervíz-permet, sőt, csak még szebbé teszi ezeket; és vannak, amiket lehetetlenség másra használni, mint íróasztalnál ülve, helytelen testtartással komoly tanulmányokat jegyzetelni beléjük.

az anyag lelke

Esetleg téves – vagy nem mindenestül téves – következtetésekre adhat alkalmat bevallani: elsőnek a könyv teste az, amely megigéz. Jelen esetben a füzet, jegyzetömb, napló úgynevezett fizikai valója. A platonikus élménynek ez épp a fordítottja, amennyiben itt nem az éteri, testetlen szó a kiindulópont, ami majd aztán papírra, pergamenre, kőtáblára vagy képernyőre kerül, könyvként pedig papírtestet ölt: egyszóval nem az univerzális, hanem az egyedi, tehát a lap, a kötés, minden, ami konkrétum, s majd ez igazítja magához, ez csalogatja elő a szót éteri rejtekéből. Ha ugyan van neki ilyen. A füzet színe, tapintása, illata: csalétek, amelyre a gondolat bizonyos feltételezett eszmei magasságokból lecsap. Állítólag Michelangelo is hasonló elven dolgozott, amikor egy-egy megtermett márványtömről lefaragta-lepattintotta mindazt, ami nem a szobor, így tapogatva ki az anyag lelkét: az ember ugyanígy érzékeli az irkáiban szunnyadó szellemet, és

egyszerűen nem írja le egy-egy adott füzetbe azt, ami érezhetően „más lapra tartozik”. A lapok zizegése is sugallhat némely szavakat, míg másokat elhallgathat – valahogy olyanformán, ahogy a régiek fülelték Zeusz suttogását a dódonai tölgy lombzizegésében. Nem beszélve arról, hogy a jegyzetömb terjedelme józan mértéket szabhat a gondolatnak: alkalmasint magánál a szerzőnél is józanabbat.

Emlékszem egy papírkereskedésre, Rómából. Hogy pontosan melyik *rione* melyik sarkán foglalt helyet, meg nem mondhatom, azt tudom csak, hogy az utca ott egy kis térré öblösödött, a tér közepén pedig antik oszlopfő vesztegelt, girlandok övezte bikafejjel. Régi papírkereskedés volt, mint az illik is Rómában, ezen felül könyvkötő műhely. A patinát elsősorban az ósdi szerszámok és ásatag masinák képviselték. Azokból sem volt sok: úgy festett, itt továbbra is olyan makacsul hisznek a kézi munka hathatóságában, mint két sarokkal odébb a katolicizmus dogmaiban. És micsoda füzetek sorakoztak a roskadásig rakott polcokon: mintha a gondolat kovácműhelyébe tévedtem volna. Azt latolgattam, van-e a világon olyan eszme, ami ne találna magának itt hozzá illő papír-testet, vagy még inkább, hogy a változatosan

üres lapokból és irkákból alighanem Európa minden szépséges vagy szégyenletes hagyományát ki lehetne silabizálni. Az ívpapírok hómezeje, a felvágott lapok Babel-tornyai, enyvelésre váró kötegek, kötéstorzók és a papírhulladék geometriai zsidvására a gondolkodás stációit vetítették elém: a reményt, a virrasztásokat, áthúzások és javítások labirintusait, itt-ott egy kész mű lehetőségét, és meglepően változatos kudarcokat. Máig sem tudom, hogyan, de sikerült megállnom, hogy alaposan bevásároljak ebben a szellemi kirakatban, és komolyan megígértem magamnak, hogy vagy megfeledkezem erről a helyről egyszer s mindenkorra, vagy legközelebb csakis hű bajtársak kíséretében merészkedem ide, hogy legyen, aki idejében az árbochoz kötöz.

végtelen lehetőségek

A várakozás csendje, amely már maga az esemény: a varázslat még észrevétlen alapja, a leeresztett függöny rajzolata, a pillanat, mielőtt a lehetőség valósággá billenne át – ebbe kell

begyakorolnia magát annak, aki írni akar; ezt a csaknem megfoghatatlant kell kiismernie, és abban otthonra lel. Egy sakkjátszmában nem a legelső lépés, hanem a felhelyezett bábuk megnyugtató rendje, mely hasonló az ősrobbanás előtti másodperchez: a stabilitás *utolsó* pillanata, amely aztán instabilitásba fordul át. A zeneműben az első hang felcsendülését megelőző feszült pillanat, amikor a legmélyebb a várakozás és legsüketebb a csönd: vagyis a hangok előtti *utolsó* pillanat. Nem egy regény első oldala, hanem az üres papírlap, amely azt az állapotot mutatja, mielőtt az első mondat vagy akár a cím feketével szedett ítélete kijelölné a szavak variációinak számos, bár nem végtelen lehetőségeiből a szöveg útját, és irányt szabna az abban szereplő alakok sorsának. Az a pillanat, amikor a kártyavető cigányasszony előtt még lefordítva sorakoznak a mindentudó tarokk-lapok. Egyszóval az a pillanat, amikor az idő még nem született meg, és amikor a sors még könnyű, hiszen nélkülöz minden súlyt és elrendelést. Ellenben magába foglal minden későbbi varázslatot.

kép | unsplash.com

Lendvai Zalán

FÉLELEM

2022-01-08 | **VERS**

Az utcai lámpa fényénél,
a fagyott levegőt nézve
maradsz kettesben a gondolattal
amivel nem élhetsz együtt,
ám leráznod sem lehet.

Mert kapcsolat ez,
belülről mérgez,
s mint az oldódó tinta,
mindent befog, végül a sötét
lé már nem emlékeztet vízre.

Ott maradsz a lámpa alatt,
és nem indulsz tovább,
lehet, félhomály van,
mikor a sötétbe lépsz,
beleolvadsz a fénytelen
térbe, nem látszik
utca, zúgó lámpa, vagy kerítés.

Így magadban maradsz,
ahonnan elindulni veszélyes,
mert ismertté válik
a több száz ismeretlen egésze,
és bárhová kapod fejed,
mindenhol ugyanazt látod.

kép | unsplash.com

Inczédy Tamás

MI ÉS HOGYAN

2022-01-27 | NOVELLA

Amszterdamban történt, nem is olyan régen. Egy kis indonéz étterembe mentem, mert már elegendő volt a város ambivalenciájából, abból, hogy miközben próbálok eligazodni, mit érdemes eltanulni a hollandoktól, és mit nem, képtelen vagyok szabadulni a gyötrő gondolattól, hogy ezt a csakugyan lenyűgöző metropoliszt a világ minden tájáról összerabolt vagyonból építették.

Mert miféle holland kakaó az kérem szépen, ami egy Hollandiától tízezer kilométerre fekvő kakaóbab ültetvényről származik, és ott sem éppen hollandok kapálták? Hasonló a gyémánt és aranybányák esete. És a híres malmok sem a hollandok saját javait őrölték, morzszolták, fűrészelték, hanem a máshonnan összeharácsolt alapanyagot dolgozták fel és adták tovább jelentős profittal. A hollandok saját erőforrásból sajton, tulipánnemesítésen és fapapucson kívül nem sokat csináltak.

előreszaladtak

Az is igaz viszont, hogy ott van az innováció. Nem konkrét termék vagy szolgáltatás, hanem általánosságban az a képesség és hajlandóság, hogy nem elégedtek meg azzal, amijük volt, járt utat járatlanra cseréltek, időt, pénzt, fáradságot fektettek be, kockáztattak, újíttak, bízva, hogy merész vállalkozásaik meghálálják magukat és előnyre tesznek szert. Tulajdonképpen mindig ezt tették: előreszaladtak.

Miért? Valószínűleg kíváncsiság és kapzsiság elegyétől, ha tetszik kaland- és nyereségvágytól hajtva. És ez ma is igaz. Mint hajdan katona, kalmár, telepes elődeik karddal, üveggyönggyel, ostorral, a maiak új üzleti területeket fedeznek fel és foglalnak el, és azokból így vagy úgy közvetve és közvetlenül profitálnak. Például legalizálják a marihuánafogyasztást. (Megjegyzem, ehhez végképp nincsen szükség tengerre, bármelyik ország megtehetné, ettől nemigen ugrana meg a fűfogyasztók száma.)

Tény, hogy valamennyi gyarmatosító országhoz hasonlóan ők is durván visszaéltek a pozíciójukkal, de ne legyünk álszentek, valószínűleg kis hazánk is hasonló véres rablóhadjáratokat vitt volna véghez, ha tehette volna. Míg lehetett, meg is tettük, annak idején, mi sem áttallottunk cselet vetni, hátrafelé nyilazni. Magyar rafinéria? Egyik mondánk arról szól, hogy egy óriási területért egy lovat adtunk cserébe, hát nem tudom mi miatt kellene büszkének lennem rá, hogy képesek voltunk ily sikeresen átbaszni másokat. A jelenlegi magyar vezetés attitűdjét elnézve meg egyenesen örülök, hogy nem vagyunk jelentősebb ország, így is épp elég nagy pusztítást végzünk.

Ugyanakkor nekem úgy tűnik, a hollandok kifejezett szándéka nem csupán a belvárosban elhelyezett gesztusértékű Multatuli-szoborhoz hasonló külsőségekben, hanem teljes mellszélességgel vezekelni bűneikért. A fél világból összerabolt vagyonból óriási játszóteret építettek, de nemcsak maguknak, mára mást is szívesen látnak.

Itt az utcán véletlenszerűen jön szembe az emberi bőr színskájának összes lehetséges árnyalata, ebben a kikötővárosban békében él együtt a világ minden nemzete, rassza, vallása, vegyesházasságok tömkelegében keverednek egymással nevetségessé téve bárki felsőbbrendűségének komolyanvehetőségét.

Vajon törlesztés gyanánt, vagy ismét csak jól felfogott érdekből nyitottak? Az idegenből érkező lehet szegény, de váljon a társadalom hasznos elemévé. Hol az elnyomás kezdete az egyik oldalon és hol a behódolásé a másikon? Meddig tart az elnyomó felelőssége, és hol kezdődik az elnyomotté?

kikandikálva

Szóval ott ültem ebben az étteremben és ilyesmi gondolatok cikáztak a fejemben, amikor egy hatvan körüli díva lépett be az ajtón. Óriási pávatollas kalap volt a fején, az alól kikandikálva pásztázta végig a helyiséget és a bent ülőket, pillantásából kitűnt, azt mérlegeli, vajon sarkon forduljon-e vagy maradjon. De úgy látszik, már döntött is, mert mutatóujját az elébe siető indonéz pincér mellkasának szegezve választékos angolsággal – viszont a félmondatok végén plafonig felszalajtv a hangsúlyt – valami olyasmit mondott, hogy egyenesen Londonból repült ide vacsorázni, úgyhogy a pincér mondja meg a séfnek, hogy ne merészeljen csalódást okozni neki.

Látszott rajta, hogy fiatalon szép, sőt, nagyon szép nő volt. Bizonyára megőrültek a férfiak azért az ajakbiggyesztésért, ami most nevetségessé tűnt, bár láthatóan ő nem viccnek szánta. Komolyan elvárta a világtól, hogy a fiatalsága óta eltelt fél évszázadot ne vegye észre rajta.

Az étteremben csak két szabad asztal volt, az egyik a túlsó fal mellett, a másik az én közvetlen közelemben. Azt hiszem, tudatalattimban belépése óta formálódott egy baljós gondolat, ami mostanra elkészült: csak nehogy a mellettem lévő asztalhoz üljön! Máris bosszantott a tény, hogy már leadtam a rendelést, így nem távozhatok kedvem szerint.

Az indonéz pincér felöltötte a jávaiak konfliktuskerülésre kifejlesztett fülíg érő famosolyát, felejthetetlen vacsorát ígért, és lesegítette a hölgy kabátját. Csak ekkor vettem észre a nő mögött álló idős férfit. A pillanat egyszerre volt meglepő és sorsszerű: honfitársamat, H.-t, az író-t ismertem fel benne.

H. a hetvenes években robbant be a kortárs magyar irodalmi életbe egy különc kisregénnyel, ami mintha egyszerre lett volna túrt, tiltott és támogatott, de H. még az előtt köddé vált, hogy bárki egy épkezláb interjút készíthetett volna vele. És ez így ment azóta is. H. időről időre felbukkant, valami váratlan kötetel újra bizonyította

micsoda szellemi óriás, hogy aztán újra évekre eltűnjön. Nem minden írásáért rajongok, de véleményem szerint meghökkentően színes, izgalmas, önazonos pályáiv az övé.

Személyesen soha nem találkoztam H.-val, legutóbb talán egy éve mesélte róla egy ismerősöm, hogy Hollandiába költözött és bicikliszerelő műhelyt nyitott. Nagyon is H.-ra vallana az ilyesmi, lényének egyedüli állandó eleme a kiszámíthatatlanság. Nem tudom, hogy a fenébe képes időről időre megújulni, miközben írásai minden trenddel, még önmagukkal is szembemennek. Tulajdonképpen ő is mindig előreszalad.

Iusta készülék

Néztem ahogyan idős honfitársam átadja kabátját a pincérnek. Öltöny van rajta, zakója alatt fehér ing és mellény, ahogy az egyetlen vele készült hosszabb televíziós interjúban láthattuk. Akkor H. számos érdekesítő gondolatot osztott meg nézőivel, például azt mondta, az emberi agy lusta készülék, mert alapbeállításai szerint arra törekszik, hogy minél kevesebb energiát fogyasszon. A folyamatos energiaoptimalizáció az oka, hogy szeretjük leegyszerűsíteni az élet mintázatait, pedig a valóságban a legegyszerűbbnek tűnő dolgok is sokkal összetettebbek, mint sejtenénk. Emlékszem az interjúnak ezen pontján H. a homoszexualitást hozta példának, azt mondta, hogy képzeljenek el egy egyenest, és szemléltetés kedvéért a levegőbe rajzolta. A vonal egyik vége – magyarázta – a teljes heteroszexualitást a másik pedig a teljes homoszexualitást reprezentálja, de ezeken a jól definiálható pontokon senki sem tartózkodik, mert ha tetszik, ha nem, mindannyian valahol a két pont között húzott vonalon vagyunk, ki ott, ki ott, vagyis a maga módján mindenki homoszexuális, és ezzel nincs is semmi gond, azon kívül, hogy egyeseknek nehéz elfogadni.

Az interjú után sokan vénbuzeránszták, mert olyat talált mondani, aminek megértéséhez gondolkodni kellett volna egy olyan készülékkel, ami alapbeállításai szerint lusta és az energiaoptimalizáció miatt szereti leegyszerűsíteni az élet mintázatait. De azt hiszem H. világlátásában leszarta, hogy mit mondanak róla, lepattogtak róla a személyéről szóló hírek, találgatások, melyek megjelenésekor valószínűleg őt már egész más dolgok foglalkoztatták.

Könyvei a nyolcvas évek közepe óta több tucat nyelven kerültek kiadásra és újrakiadásra, némelyik számos alkalommal sikerlistás lett. Valószínűleg H. lehetett a valaha élt legjobban kereső magyar író, ugyanakkor a róla terjedő bulvárpletykák szerint időről időre hajlamos képtelen összegeket elkártyázni, amit abban a bizonyos interjúban egyébként ő maga sem tagadott, hozzátéve, hogy ki nem állja a szegénységet, de ha olykor nem lehetne nincstelen, az számára nagy tragédia volna.

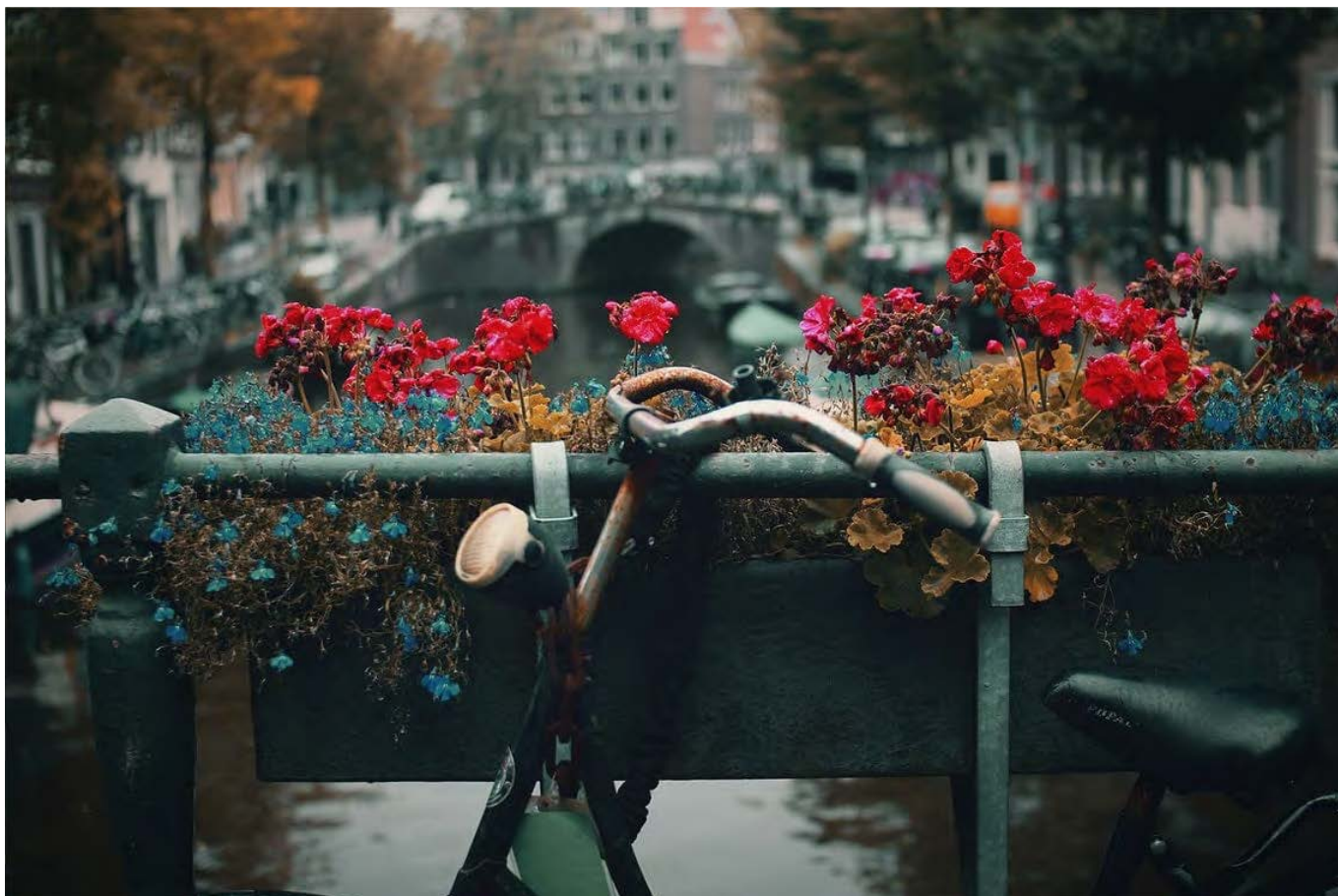
A riporter rákérdezett, hogy is értette ezt pontosan, mire az író azt felelte, hogy számára a személyes szabadságnál semmi sem fontosabb, ahhoz pedig az a szélsőséges lehetőség is hozzátartozik, hogy néha képes legyen időben megszabadulni mindenétől, máskülönben elkezd kényszerpályán mozogni, és ezen az sem segít, ha a kényszerpálya arannyal bélelt. Persze – tette hozzá H. –, ahogy az ember öregszik, egyre nehezebb mindenről lemondania, holott bizonyos értelemben épp halálunkhoz közeledve van egyre nagyobb szükségünk a szabadságra.

Lopva figyelem a nagy H.-t. Egy hetven körüli bácsi, akin nincs semmi különös. Vélhetően munkái ismeretében látom mégis karizmatikusnak. H. valamivel alacsonyabb a nőnél, nem hiszem, hogy egy párt alkotnak, testmozgásuk is arról árulkodik, hogy csak nemrégiben találkoztak. A pincér választása a két szabad asztal közül az enyém mellettire esik, már indul is, hogy a kabátokkal előresietve mutassa az utat. Most már bezzeg egyáltalán nem bánom, hogy a közelemben ülnek majd, sőt, mintha valami izgatottság futna át rajtam, ami miatt kissé szégyenkezem is önmagam előtt.

A közeledő H. egyszer csak a szemembe néz. Egy pillanatig komolyan figyel, aztán mosolyra húzódik a szája, barátságosan biccent, én fegyelmezetten viszonozom, megjátszom, hogy nem ismertem fel benne a nagy író, és akkor már tudom, nem akarom elárulni magam. Talán feszélyezné, ha tudná, hogy egy másik magyar ül a szomszéd asztalnál.

az igazi voyeur

Leülnek. Az asztalomtól tisztán láthatom, ahogyan H. az írók voyeur ségével figyel a nő és a pincér közt a következő percben lejátszódó jelenet mikrorezdüléseit. A nő megkérdi a pincért, milyen italt ajánl, az vörösbort javasol, de mielőtt kifejthetné, pontosan milyen, a nő gint rendel magának és H.-nak, mondván, ha jól tudja, a holland gyarmatosítók is azt ittak a malájoknál malária ellen. A pincér udvariasan meghajol, a nő észre sem veszi, hogy vérig sértette felszolgálóját, H. viszont megfigyelőből résztvevővé lép elő, és együttérző pillantással szinte bocsánatot kér a pincértől. Csak ebben a pillanatban döbbsentem rá, hogy tulajdonképpen én vagyok itt az igazi voyeur. Akasztják a hóhért, gondoltam, és szégyenkezve néztem szét, nem figyel-e engem is valaki, mondjuk egy harmadik író, de a világnak nyilván semmi szüksége ilyen túlzásokra.

Megpróbállok nem rájuk figyelni, de érzem, nem megy könnyen. Szemem sarkából nézem, ahogy a nő átveszi a pincértől a feléje nyújtott étlapot, kijelenti, hogy farkaséhes, és máris az étlapra mered. H. még komótosan rendezkedik egy darabig, belakja az éttermi asztal rá eső részét, hangyányit igazít az előtte lévő terítéken, arrébb csúsztatja a szalvétát, kíváncsian megérinti a vázában lévő virágot, úgy tűnik, azt teszteli, hogy mű vagy igazi, mű, ahogyan az enyém is, csak ezt követően nyúl belső zsebébe, hogy egy szemüveget előhalásszon és az orrára illesztve tanulmányozza az étlapot.

– Maga járt már Indonéziában? – kérdi a nő kisvártatva.

H. egy pillanatra elgondolkodik, majd biccent.

– Egy alkalommal, még 1984-ben – mondja, és fáj megállapítanom, hogy az interjúból megismert kellemes hangja milyen idegen, pedig nem történt más, mint hogy nem magyarul, hanem angolul szólalt meg. Jól beszél angolul, de ugyanaz a suta kelet-

európai akcentusa van, mint nekem, mint sokunknak. – Aztán tavalyelőtt jártam ott újra – teszi hozzá halkabban, és én próbálok nem odafigyelni, nem meghallani, de mert túlságosan kíváncsi vagyok, otrombán hegyezem a fülem. – Iszonyatos változás ment végbe azóta.

Talán folytatná, elmesélne valami érdekes megfigyelést, amit soha nem fog megírni, de a nő közbevág.

– Tehát tudja melyik étel micsoda?

– Hozzávetőleg – mondja H., és ő is az étlapba mered. – Ez itt például szójababból van.

– Mi a kedvence?

– A változatosságot szeretem leginkább.

– Akkor veszünk egy ilyet – mondja a nő, és már kiált is a pincérért.

Nagyon jól tudom, mit rendelnek, az óriás vegyes hatfős mixet, akkora adag étel, mint egy kisebb indonéz kifőzde teljes kínálata. A pincér remek választást emleget.

megállás nélkül

Közben ők megkapják a gint, én meg a vacsorámat. A nő a gyerekkoráról mesél H.-nak, de az egész étteremnek hallania kell, és következetesen minden félmondat végén az égbe emelkedik a hangsúly. Megkapják a vacsorájukat, két pincér és a séf személyesen szolgálja fel. H. mindenből szed egy kicsit a tányérjára, és élvezettel nekiáll a vacsorának. A nő is eszik, de közben megállás nélkül beszél, tinédzserkoránál tart, hogy halálosan szerelmes volt egy bányász fiába, aki eltűnt, és azóta sem került elő, pedig ő egyre várta, közben férjhez ment egy gazdag palihoz.

Próbálok az ízekkel foglalkozni, de nem megy, akkor eltökélem, hogy gyorsan befejezem az evést és aztán lelépek. De a nő kiteríti lapjait, és én önkéntelenül is lassabban folytatom az evést.

– Azért szerettem volna önnel találkozni, mert biztos vagyok benne, hogy olyan tehetség, mint maga, könnyedén megírja mindezt. Hisz nem kell kitalálni semmit, épp csak le kell írni, és már mehet is a kiadóhoz. Mit gondol, mikorra készül el vele?

H., aki épp egy apró lepényhalnál tart, most óvatosan a nőre néz. Pillantásán látszik, nem akarja megsérteni, de nem egészen biztos benne, mit is mondhatna.

- Az ön számára bizonyára rettenetesen izgalmas volt az élet, amit most nagyvonalakban elmesélt, de miért szeretné, hogy valaki megírja?
- Nem valaki, hanem maga és minél előbb. És hogy miért? Természetesen azt akarom, hogy az életemnek nyoma maradjon.
- Ön olvasta a könyveimet?
- Igen, a repülőn belelapoztam az első könyvébe, nagyon mulatságos.
- Akkor bizonyára kikövetkeztette, hogy én nem memoáíró vagyok. De tudja, manapság nyüzsögnek a jobbnál jobbak, keressen egyet.
- Ugyan kérem, memoár. Én szépirodalmi karakterré akarok lenni, mint egy Bovaryné!
- Természetesen nem vállalom – nevetett fel H. – világeletemben szerettem azt csinálni, amihez kedvem van, és ezen most sem szeretnék változtatni.
- Higgye el, óriási siker lesz, és nem bánja meg.
- Árulja el – mondta H. egy főttrizses tálkában kotorászva –, miért rám gondolt?
- Nem én, hanem az asszisztensem talált önre. Ön állítólag jó eséllyel irodalmi Nobelt kap jövőre. Úgyhogy nincs sok időnk, mert a könyvnek előtte ki kell jönnie.

H. a szalvétáját gyűrögette.

- Tudja ön, min dolgozom épp? Egy kötetten, ami a kerékpárok lelki világáról szól, és azt semmiképp sem szeretném félbehagyni.

A nő röhögött, mert azt hitte, H. viccel, de aztán H. arcán leolvashatta, hogy komolyan beszélt.

- Ne haragudjon.

– Sohasem a *mi* az érdekes, hanem a *hogyan*. A kerékpárok lelki világa érdekesítő olvasmány lesz, meglátja.

Néhány hosszú másodpercig farkasszemet néztek egymással.

A nő szólalt meg először. Egy számot mondott, aztán hozzátette, hogy euró.

Óriási összeg volt. Majdnem lefordultam a székről. H. tátott szájjal nézte a nőt.

A nő egy darabig élvezte a hatást, amit a pénzével kiváltott, aztán csacsogni kezdett, hogy a biciklik lelki élete is rettenetesen izgalmas lehet, de mint H. is mondta, sohasem a *mi* az érdekes, hanem a *hogyan*.

H. elnézést kért, felállt, és kiment a mellékhelyiségbe. A nő folytatta az evést.

Megint a pincér közeledett, de most az én asztalomnál állt meg, és kérdezte, ízlett-e a vacsora és hogy óhajtok-e még valamit. Nyilván látta, hogy már mindent elfogyasztottam, és arra próbált ösztökélni, hogy parancsoljam kérni a számlát vagy rendeljek még valamit. Gondolkodás nélkül rendeltem egy sört. Tudnom kellett H. válaszát.

meghasonlott ember

Elképzelttem, hogy ezekben a percekben H. a klozet mosdója feletti tükörbe bámul, egyik pillanatban egy anarchista néz a szemébe, a következőben egy meghasonlott ember arcát látja, aztán kezdődik minden előlről.

A nagy H. pókerarccal jött vissza. Leült, félretolta a tányérját.

– Az idő nem elég egy kötethez. Novellát kaphat. Az összeg ugyanaz. A pénzt előre ki kell fizetnie – arca szinte gőgös volt ebben a pillanatban.

A nő csekkfüzetet vett elő. Lopva néztem H. arcát. Az iménti gőgből most már egy fikarcnyi sem volt rajta, épp ellenkezőleg, meg volt szeppenve, mint egy gyerek, aki hazugságával lavinát indított be. Már biztos voltam benne, hogy ajánlatával azt akarta, hogy a nő nemet mondjon vagy legalább alkudozni kezdjen, és akkor ő szabadon elsétálhat. A nő a kitöltött csekket átadta H.-nak.

– Tudtam, hogy belemegy.

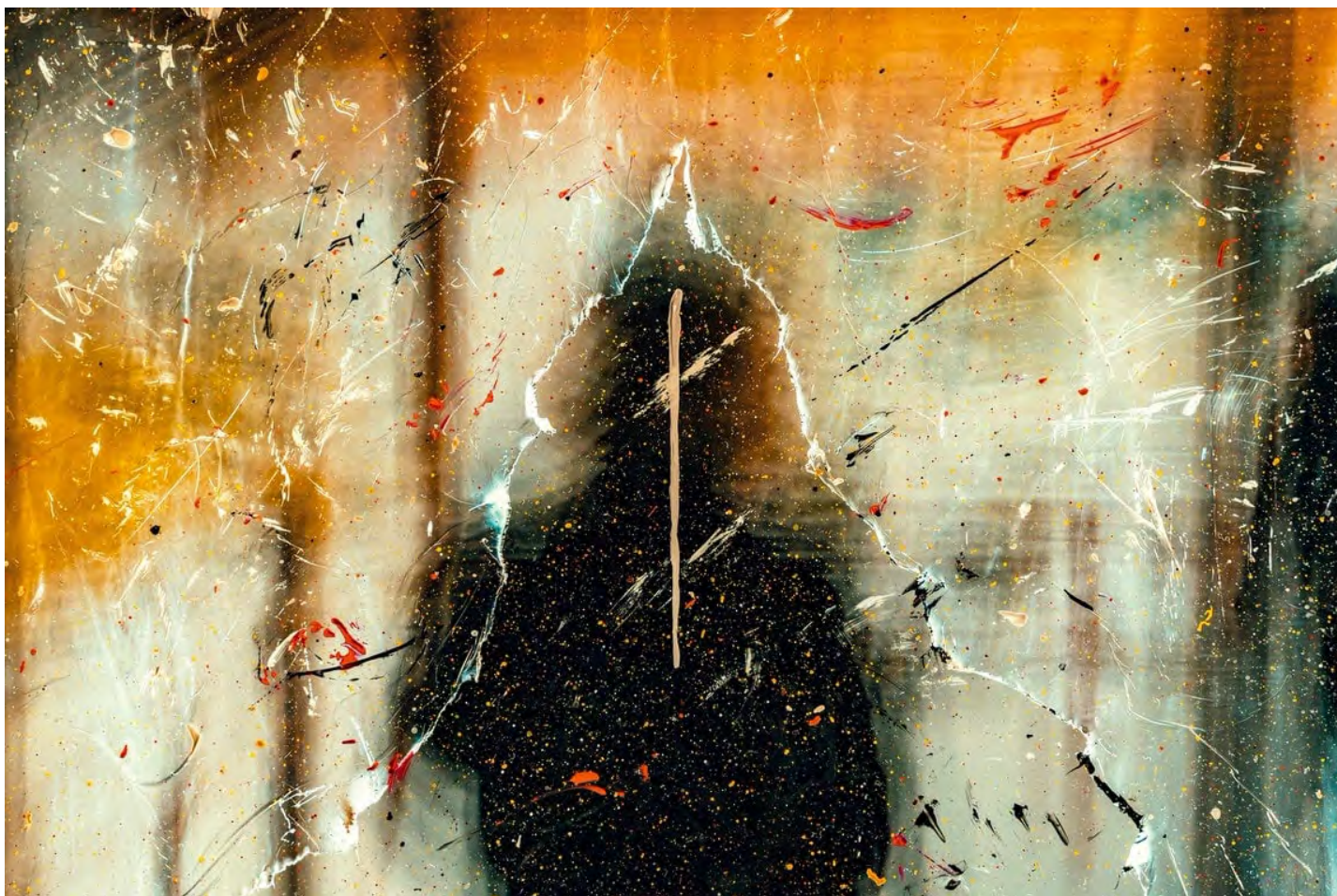
A nőt néhány hónappal később H. temetésén láttam újra, hatalmas, fekete szalagos koszorúval.

kép | unsplash.com

Ács József

KÉNYSZER

2022-01-22 | VERS

fejemben a frissen olvasottakkal
nehéz szívvel indultam lefelé a lépcsőn
gondoltam járok egyet az utcán

„Leülsz!”
ütötte meg a fületem kapunyitáskor
az öblös kiáltás

oda-vissza verődött
a sötét házfalak között

„Leülsz!”
hangzott el újra
fehér kutyát láttam
csemetefához pórázzal kikötve
nem ült le

„Leülsz!”
lengette karját
a gyér lámpafényben
a kétméteres sovány fiatalember
kezében sörösüveg
katonabakancs volt rajta
terepszín vadászkabát
a pincekocsma lejárataiban
a pultoslány cigarettázott
közeledtem feléjük
a fiún kétoldalt felnyírt
fejtetőn fürtös szőke haj
lakat formájú körszakáll

„Két hónap múlva ehető lesz”
fejtegette
„addig vajjal kenegetem”
s ezt cseppet sem tréfásan mondta
mire odaértünk világossá vált
hogy a kutyára érte
s elbődült újra
„Kenőmájas legyen belőled?”
„A szőrös kenőmájas nem valami jó!”
a kutya nem ült le

pofáján nejlon szájfogó
nézett csak maga elé
mozdulatlanul
mint aki minden szót ért
kénytelen hinni a fülének
és csak ez az egy gazdája van

kép | Jr Korpa, unsplash.com